

SUÇLU ÇOCUKLAR VE ÇOCUK MAHKEMELERİ KANUNU NASIL OLMALI?

Doçent Dr. Nurullah Kunter

G İ R İ Ő

Çocuk mahkemelerinin teşkil edileceğinden son zamanlarda yeniden bahsedilmektedir. Adalet Bakanlığının bu mevzu hakkında, İngiliz kültür heyetinin davetlisi olarak memleketimize gelmiş bulunan Birmingham çocuk hâkimlerinden Mr. Hamilton - Baynes'in fikir ve mütalâalarını da aldığımız gazetelerden öğrenmiş bulunuyoruz.

Eğer yanılmıyorsak, çocuk mahkemelerinin memleketimizde teşkili için ilk resmî çalışmalar, sayın Ali Rıza Türelin Bakanlığı zamanına rastlamakta, Bakanlıkça tavsiye edilerek hazırladığımız ve 30/7/1945 tarihinde takdim etmiş olduğumuz 'Suçlu çocuklar ve çocuk mahkemeleri hakkında kanun ön tasarısı' öyle zannediyoruz ki, bizde bu yolda atılmış ilk adımı teşkil etmektedir. Bu bahsin tazeleniği bu sıralarda, bu ön tasarrının, ve gerekçesinin neşrinde, çocuk mahkemeleri kurulması meselesinin meydana çıkardığı ve her memlekette başka bir hal suretine bağlanmış olan çeşitli meseleleri toplu ve sistemli bir şekilde ortaya koyduğu için, hiç olmazsa, çocuk suçluluğu ile alakalı her ilim kolu mensuplarının katılmasını istediğimiz münakaşalara esas olabilmek gibi bir fayda umuyoruz.

Zamanının kanun diline göre kaleme alınmış olan ön tasarrımızda, dil münakaşalarına dâhil esas meselenin ihmal edilmesine mani olur kaygısıyla, ufak tefek rötüşler yapmayı maslahata daha uygun bulduğumuzu da ilâve etmek isteriz.

Şurasını da belirtmek icap eder ki, tasarrıda ceza ve tedbirlerin yan yana bulunması, müeyyidelerin ikiliğini kabul edişimizden değil, bu kanunun mevcut ceza kanunu çerçevesi içinde mütalâası zaruretinden doğmuştur.

Söylemeden geçemeyeceğimiz bir nokta daha vardır. Suçlu çocuklar hakkında ayrı bir kanunu, mahkemeleri, infaz müesseselerini lüzumsuz veya masraflı, milletin umumî yaşayış seviyesine göre lüks bulanlar ola-

caktır. Biz bu kanaatte değiliz. Memleketimizin kalkınması için her sahada olduğundan daha fazla çocuklar üzerinde durmalıyız. Umumî ıslahat için bir başlangıç noktası bulmakta tereddüt edenler, nihayet çocuklarda karar kılmaktadırlar. Suçlu çocuk dâvası, kimsesiz, metrük çocuklarla birlikte, büyük bir dâvanın, çocuk dâvasının bir görünüşünden başka bir şey değildir. Yarın milletin mukadderatına teslim edeceğimiz kimselerin sayısı ne kadar çok, kalitesi ne kadar üstün olursa, bu millete o kadar iyi hizmet etmiş oluruz. Fakat gerekli müesseseleri kuramayacak, eleman yetiştiremeyecek ve tahsisat veremeyecek isek, çocuk mahkemelerini teşkilde bir fayda yoktur. Ceza Kanununda yazılı ağır hapis, hapis, hafif hapis gibi çeşitli cezalar bile infaz sırasında çok defa fark arzetmemekte ve Ceza Kanunumuz yirmi üç sene sonra bile hakkıyla tatbik edilememektedir. Suçlu çocuklar ve çocuk mahkemeleri hakkındaki kanun da böyle tatbik edilecekse, bizim memlekette çocuk mahkemeleri vardır, diyebilmemizden başka hiç bir işe yaramayacaktır. Bu itibarla maddî imkânların mevcudiyetine iyice emin olmadan ve çocuk mahkemelerinin ve suçlu çocuklar hakkında tatbik olunacak tedbirlerin faydasına ciddi surette inanmadan yola çıkmamak ihtiyatlı bir hareket olur.

SUÇLU ÇOCUKLAR VE ÇOCUK MAHKEMELERİ HAKKINDA KANUN ÖN TASARISI GEREKÇESİ

Memleketimizde bugün bir suçlu çocuklar meselesi vardır. İstatistikler çocuk suçlular sayısının her yıl gittikçe artmakta olduğunu göstermektedir. 1938 yılında 12-15 yaş arasında 2076 erkek ve 80 kız çocuk hüküm giymiş iken 1942 yılında bu rakamlar 3128 ve 185 olmuştur. Beş yıl içinde artış nisbeti erkek çocuklarda %116 ve kız çocuklarda %231 dir. 16-18 yaş arasındakilerden 1938 yılında 4686 erkek ve 234 kız çocuk hüküm giymiş iken bu rakamlar 1942 yılında 8914 ve 537 ye çıkmıştır. 5 yıl içinde artış nisbeti erkek çocuklarda %190 ve kız çocuklarda %229 dur. Rakamların açıkladığı bu korkunç durum karşısında dava esaslı surette ele alınmış ve her bakımdan incelenmiştir.

Suçlu çocuklar meselesi her memleketin üzerinde hassasiyetle durduğu ve halline çalıştığı bir meseledir. Suçlu çocuk meselesini daha geniş olan suçlu insan meselesi içinde ele almak ve öylece incelemek de mümkündür. Suç ve suçlulukla uğraşanlar suç işliyenlere sırf içinde yaşadıkları topluluğun düzenini bozmaları dolayısıyla ve bir daha suç işlememeleri için şahsiyetlerine uygun gerekli cezalar verilmesini istemektedirler. Cezaların ana gayesinin topluluğun korunması olduğu kabul edi-

lince, topluluğun korunmasının en iyi ne şekilde sağlanabileceği araştırılmış ve doğru yola getirilebilecekleri ıslah etmek, hastaları iyileştirmek, çok tehlikelileri de cemiyetten daimî surette veya uzunca bir müddet uzaklaştırmak gibi suçlunun tehlikeliliğine uyan tedbirlerle bu amaca varılabileceği anlaşılmıştır. Bu tezi kabullenerek cezalarda fenalık verme ve kötülük yapma esası gören ve suçlunun iradesi serbest olduğu için cezalandırılabilceğini kabul eden klâsik usulü büsbütün terkedenler de olmamış değildir. Fakat bu kadar esaslı bir değişiklik için topluluğun önceden hazırlanmış olması gerekmektedir ve bu da uzun zaman istiyen bir iştir. Bu yüzden hemen bütün memleketlerde büyük suçlular hakkında eski anlamdaki cezalara yeni gayeler verilmek ve cezaların eksikliği emniyet tedbirleri ile giderilmek suretiyle eski sistem alıkonulmuş ve çocuk suçluluğu meselesi büyüklerin suçluluğu meselesinden ayrı olarak ele alınmıştır.

Artık denilebilir ki dünyanın hiç bir yerinde suç işliyen çocuklar, fenalık vermek ve kötülük yapmak için cezalandırılmamakta, bu çocuklara hem kendilerinin, hem de cemiyetin faydasının gerektirdiği ıslah edici, koruyucu, terbiye edici cezalar verilmektedir.

Suç, çocuğun içinde bulunduğu tehlikeli durumu bildiren bir tehlike işaretidir ve yargıca bu durumu incelemek ve gerekli tedbirleri almak fırsatını verir. Yalnız, ceza kelimesinin suç işliyenler hakkında alınan gerekli müeyyide anlamında kullanılmasının bazı yanlış anlamalara yol açmasından korkularak eski anlamdaki cezalardan ayırmak için bu müeyyidelere yeni bir ad takılmış ve emniyet tedbiri veya sadece tedbir denilmiştir.

Çocuklar hakkında suç işledikleri için alınan müeyyidelerin yalnız adları değişmemiştir. Eski anlamdaki cezalar işlenen suçun ağırlığına göre verildiği halde, tedbirler suçlu çocuğun şahsiyetine göre alınmaktadır. Suçun ağırlığı cezanın ölçüsü olmaktan çıkmış, çocuğun şahsiyetini gösteren ölçülerden biri olmuştur. Çocuğun şahsiyeti her bakımdan araştırılmaktadır. Beden ve ruh yapısı muayene edilmekte, aile ve okul durumu incelenmektedir. Hülâsa kimsesiz, bakımsız, yoksul ve aylak çocuklar konusunu inceliyen Cumhuriyet Halk Partisi Meclis Grubu Komisyonunun 25/5/1945 tarihli raporunda da belirtildiği gibi; «Denilebilir ki garp memleketlerinin hiç birisinde artık suçlu çocuğun işlediği fiile göre cezalandırma fikri kalmamış, onun yerine yolunu şaşırılmış küçüğün, topluluk menfaatlarına aykırı fiil işliyen çocuğun iyileştirilmesi, düzeltilmesi ve yeniden cemiyete faydalı kılınması prensipi hâkim olmuştur.»

Suçlu çocuklar meselesi bir de mahkeme ve usul bakımından ele alınmalıdır. Büyükleri cezalandırılmak üzere kullanılan ceza mahkemelerinin çocukları koruma ihtiyacını sağlamadığını dünyanın hemen her yerinde görülmüş ve başka esaslara dayanan çocuk mahkemeleri kurulmuştur. Küçük bir çocuğun seviyesine inerek bu henüz gelişmemiş ruh-taki temayülleri ve muhitin çocuk üzerindeki tesirlerini görmek kolay bir iş olmadığı için çocuk mahkemelerinin yargıçları çocukları anlayabilen ve ruhî ve içtimai ilimleri de bilen yargıçlar arasından seçilmektedir. Çocuk yargıcı bir çok çocukların istikbalini elinde tuttuğunu bilmeli ve cemiyete karşı sorumluluğunun derinliğini takdir edebilmelidir. Diğer taraftan çocuk suçluların büyüklerle temasına imkân vermeyecek ve çocuğun şahsiyetini daha iyi tanımak için yapılan araştırmalarda yargıcın elini kolunu bağlayan sert şekil ve kaidelerden onu kurtaracak bir yargılama usulü de konulmuştur.

Memleketimizdeki çocuk suçluluğu meselesi esaslı surette incelenince çocuk suçlular hakkında alınacak müeyyidelerde, çocukları yargılayacak mahkemelerde ve yargılama usullerinde değişiklikler yapılması gerekli görülmüştür. İşte «suçlu çocuklar ve çocuk mahkemeleri hakkındaki kanun tasarısı» bu gereği karşılamak üzere, başka memleketlerin tecrübelerinden faydalanarak ve memleketimizin hususiyetleri gözönünde tutularak hazırlanmış bulunmaktadır.

Madde 1 — Bu madde suçu işlediğinde yedi yaşını bitirmemiş olanların ceza ve tedbir sorumluluğu olmadığını açıklamaktadır. Daha büyük çocuklar için ceza sorumluluğu kabul edilmemiş bulunduğuna göre bunların ceza sorumluluğu zaten düşünülemez, fakat tedbir sorumlulukları olup olmaması bir mesele olarak ortaya çıkabilir. Bir çok yabancı kanunlarda, meselâ, İtalyan, Belçika, İngiliz, Alman ve eski ve yeni Fransız kanunlarında yaş için aşağı bir hâd konulmamış olmasına rağmen pek küçük yaştakiler hakkında tedbir alınması dahi gerekmediği önceden kabul olunabilir. Nitekim İsviçre Federal Ceza Kanunu böyle bir aşağı yaş haddi koymuş ve altı yaşını bitirmiyen küçükler hakkında hiç bir müeyyide uygulanamayacağını açıkça göstermiştir. Memleketimizde çocukların yedi yaşını bitirince okul çağına girdiği düşünülerek aşağı yaş haddinin yedi olarak tesbiti uygun görülmüştür. Bu yaştan aşağı olan küçük çocukların suç işleyecekleri pek düşünülmiyeceği gibi işleseler de, bu yüzden, usul hükümleri ne kadar basit olursa olsun mahkemeye çıkarılmaları doğru bulunmamış, bu çocuklar hakkında Medeni Kanun Hükümlerinin uygulanması yeterli görülmüştür.

Madde 2 — Yukarıda da belirtildiği gibi, bugün hâlâ ceza kelimesi, işlenen suçun karşılığı olarak ve günahın kefareti kabilinden fenalık yapmak, azap vermek için suçlunun mânevi sorumluluk derecesi nisbetinde suçlu hakkında tatbik olunan müeyyideler anlamına kullanıldığı için bu madde ile çocuklara ceza verilmeyeceği esası konulmuş ve bu suretle çocukların ceza sorumluluğu olmadığı kabul edilmiştir. Fakat bu, suç işleyen çocukların başı boş bırakılacağı demek değildir. Yine bu madde ile suçlu çocukların cemiyet hayatına uyabilme kabiliyetleri derecesine göre, diğer bir söyleyişle, haklarında yapılacak araştırma sonunda belli olacak şahseyitlerine uygun terbiye, ıslah, bakım ve koruma tedbirleri alınacaktır. Bu tedbirler ana babaya teslimden başlamakta ve ıslahevinde alıkoymıya kadar çeşitler göstermektedir. Çocuk ıslahevinde ıslah olunmaya kadar kalacağı için hürriyetinin belli olmıyan bir müddetle kaldırılması tehlikesi karşısında, ceza verilmeyeceği açıkça söylenilmiş olmasına rağmen, suç işlemenin çocuklar için cazip değilse bile tehlikesiz bir hale geldiği ileri sürülemezdir.

Bu madde tedbir sorumluluğu yaşını, bir çok memleketlerde olduğu gibi, on sekiz olarak tesbit etmektedir. Çocukluk şahsiyetin beden, ruh ve kafa bakımından gelişmesinin bir devresidir. Beden bakımından gelişme daha erken olur. Memleketimizde bülûğ çağı hakkında ilmi bir şekilde yapılmış bir inceleme ve istatistik mevcut değildir, fakat on sekiz yaşından önce cinsî hayatın faaliyete başladığı da şüphe götürmez. Medenî Kanun on yedi yaşını bitiren erkek çocukların ve on beş yaşını bitiren kız çocukların evlenebilecekleri kaidelerini koymuş ve olaganüstü hallerde on dördünü bitiren kız ve on beşini bitiren erkek çocukların evlenmesine izin verilebileceğini kabul etmiştir. Evlenen kimsenin reşit olduğu da Medenî Kanunca kabul edildiğine göre ceza sorumluluğu yaşının on sekize çıkarılması ile bir tenakuza düşüldüğü düşüncesi ilk anda akla gelebilirse de ceza ve tedbir meselelerinin yalnız cinsî hayatla ilgili olmadığı, çocuğun ruh ve bilhassa kafa bakımından olgunluğunun on sekiz yaşından önce meydana gelmediği gözönünde tutulursa, erken evlenmiş ve bu yüzden reşit sayılmış kimselerin suç bakımından çocuk sayılmalarında bir tenakuz bulunmadığı anlaşılır. Nitekim Ceza Kanunu hükümlerine göre on sekiz yaşını bitirmiş olup da yirmi bir yaşını bitirmemiş olanlara, reşit olmalarına rağmen, tam ceza verilmemesi bunların bile ceza bakımından reşit sayılmadıklarını gösterir.

Bugünkü kanunda mevcut olan şüpheli sorumluluk devresi kaldırılmış ve böylece çocuğun temyiz kabiliyetinin olup olmadığının araştırılmasından vazgeçilmiştir. Buna da sebep, biraz önce de belirtildiği gibi, her şeyden önce karakter olgunluğuna önem verilmesidir. Mümeyyiz olan ve

hareketlerinin iyi ve kötülüğünü seçebilen bir çocukta kendini kötü hareketten alıkoyacak karakter olgunluğu bulunmayabilir. O, ne de olsa kelimenin en geniş mânasiyle bir çocuktur, tam ve olgun bir adam değildir.

Bu maddenin bir hususiyeti de suçu işliyenin çocuk olması gibi, hakkında tedbir alınan kimsenin de hüküm zamanı çocuk olmasını aramasındadır. Ferri'nin, İtalyan Ceza Kanunu tasarısının gerekçesinde belirttiği gibi önemli olan zaman, sanığın şahsiyetine müeyyideleri uydurduğumuz zaman, yani hüküm zamanıdır. Karşımızda terbiye ve ıslah edilmesi, bakılması, kurtarılması gereken bir çocuk bulunmalıdır ki, hakkında terbiye, ıslah, bakım ve gözetim tedbirleri alabilelim. Diğer bir söyleyişle, ağaç yaş iken eğilir, kartlaştıktan sonra ona şekil vermek kolay olmaz.

Yedi ile on bir arasındaki küçüklerin, işliyecekleri pek önemli olmayan suçları yüzünden polis ve jandarmalarla ve mahkemelerle yüz göz olması da doğru görülmemiş, bu yaştaki küçüklerden ağır cezalı bir suç işlemek suretiyle fazla tehlikeliliğini açığa vuranlar hakkında gerekli tedbir alınması yolunda gidilmiştir. Kistasın sübjektif olması çok daha uygun düşerdi. Fakat tatbikat güçlükleri bizi objektif bir ölçü kabulüne icbar etmiştir.

On iki ile on dört yaş arasındaki çocukların da meselâ kabahat suçları için tedbir sorumsuzluğu olmamasının doğru olup olmayacağı düşünülmüş, fakat bilhassa dilencilik eden çocuklar hakkında gerekli tedbirler alınabilmesini sağlamak için bu yaştaki çocuklar hakkında kabahatler bakımından bir ayrılık yapılması uygun bulunmamıştır.

Madde 3 — Bu madde suçu işlediğinde on dört yaşını bitirmiş, fakat on sekiz yaşını bitirmemiş olanlardan hüküm zamanı on sekiz yaşını bitirmiş olanlar hakkında kaide olarak tedbir alınacağını bildirmekte ve gerekirse ceza da verilebileceğini kabul etmektedir.

Hüküm zamanı on sekiz yaşını doldurmuş olan kimse hakkında tedbir almak veya ceza vermek için o kimsenin suçu işlediği zaman on dört yaşını bitirmiş olması gerektir. Görülüyor ki, suçu işlediğinde on dört yaşından küçük olan kimse hüküm zamanı on sekiz yaşını bitirmiş ise hakkında tedbir de alınmayacaktır, çünkü çocuk gelişir ve çabuk unutulur. Terbiye ve ıslah, bakım ve gözetim tedbirlerinin bir an önce alınması gerektir. Bu bakımdan on dört yaşından küçük çocukların işledikleri suçlar için bir çeşit zaman aşımı kabul etmek zaruri görülmüştür.

On sekiz yaşını bitirmiş kimseler hakkında alınacak tedbirler ileride görüleceği üzere yalnız iki çeşittir. Normal çocuklar için yalnız ıslah evine göndermek tedbiri vardır. Bu çeşit azlığının zararlarını önleyebil-

mek ve müeyyideyi suçlunun şahsiyetine daha iyi uydurabilmek için suç işlediğinde 14-18 yaş arasında olup da hüküm zamanı 18 yaşını doldurmuş olanların gerekirse cezalandırılabilceği de kabul edilmiştir. Bu cezalandırılma çeşitli bakımlardan gerekebilir. Suçlunun her bakımdan gelişmiş ve olgun bir hale gelmiş olduğu anlaşıldığı zaman cezanın bütün sonuçlarını elde edebilmek üzere ceza sorumluluğu kabul edilebileceği gibi, ceza verip ertelemek suretiyle çocukluğunda suç işlemiş olan bir kimseyi tecrübe süresinden geçirerek Ceza Kanununun 95. maddesi gereğince hükümlülüğünü vaki olmamış saydırmak için de ceza sorumluluğu yoluna gidilebilecektir. Keza para cezasıyla kurtulabilecek kimse- nin muhakkak ıslah evine konulması da bu suretle önlenebilecektir.

Madde 4 — 18 yaşını bitirenlerin ceza sorumluluğu bu madde ile kabul edilmiştir. İlerde bu sorumluluğun tam olduğu görülecektir.

Madde 5 — Bu madde bu kanunda kullanılan ve çocukları gösteren terimleri açıklamaktadır. 7 ile 18 arasındakiler çocuk sayılmakta ve bunlar da küçük çocuk ve yetişkin çocuk olarak ikiye bölünmektedir. 7 den 14 e kadar olanlara küçükler veya küçük çocuklar, 15 ten 18 e kadar olanlara da yetişkinler veya yetişkin çocuklar denilmektedir.

18 yaşını bitirenler Medeni Kanun bakımından reşit (ergin) sayılmaktadır. Fakat bu kanun ceza bakımından 19 la 21 yaş arasındakileri ayırmış olduğundan bunlara da gençler denilmiştir.

Madde 6 — Bu madde küçüklüğünde suç işliyen, fakat hüküm zamanı henüz çocukluktan çıkmamış olanlar hakkında alınacak tedbirleri göstermektedir. Milletler Cemiyeti tarafından bütün dünya memleketlerindeki çocuk mahkemeleri hakkında yapılan incelemeler sonunda yayınlanan «çocuk mahkemelerinde uygulanabilecek esaslar» adlı eserde de belirtildiği gibi, yargılama sonunda çocuk hakkında tedbir alınırken yalnız işlenen suça veya çocuğun temyiz kabiliyetine bakılmıyacak, fakat çocuğu suç işlemeye sevkeden âmiller ve çocuğun şahsiyeti gözönünde tutulacak, onun kalkınması ve cemiyet içinde tekrar faydalı bir hale getirilmesi için gerekli olan tedbir alınacaktır. Bu bakımdan yargıç, bu maddede yazılı çeşitli tedbirlerden en uygununu seçecektir. Bu tedbirlerden bir kısmının uygulanması mevcut teşkilâta bağlıdır. Yargıç önceden bunların hangisinin uygulanma imkânı olduğunu araştırarak ve ondan sonra tedbir alınmasına karar verecektir. Meselâ çocuğu kabul edecek aile temin edilmeden çocuğun aile yanına yerleştirilmesine karar verilmiyecektir. Çocuğun gönderileceği müessese veya enstitüde yer vaziyeti ve kabul şartları gözönünde tutulmadan çocuğun bu müessese veya enstitüye gönderilmesine hükmedilmiyecektir. Resmî müesseselerin bu gibi çocuk-

ları ne gibi şartlarla kabul edebilecekleri Adalet Bakanlığı ile ilgili Bakanlıklar arasında tayin edilecektir.

Alınabilecek tedbirler şunlardır:

a) *Veliye, vasiye, bakıp gözetmeyi üstüne alan akrabadan birine teslim:* Çocuk için en normal ve en tabii muhit kendi ailesidir. Bu bakımdan gerekmedikçe çocuğu ailesinden ayırmamak doğru olur. Bu tedbir bugünkü kanunda da vardır. Yalnız tasarıda bu tedbirin uygulanma sahası genişletilmiş bulunmaktadır. Çocuk fazla tehlikeli değilse ve ana babası veya vasisi çocukla ilgili ve ilerde daha fazla bakıp gözetebilecek kimseler ise çocuk ana babaya veya vasiye teslim edilebilecektir. Çocuğun akrabalarından birisine de teslim edilebilmesi sağlanmıştır. Bu çocuklar erginlik yaşına kadar gözetilecektir. Kız çocuğu evli ise kocasına da teslim edilebileceğini kabul etmek uygun olur.

b) *Bakıp gözetmeyi üstüne alan iyi ve uygun bir aile yanına yerleştirme:* Bu tedbir bilhassa içinde bulunduğu muhitten çocuğun uzaklaştırılması gerektiği zaman alınacaktır. Milletler Cemiyetinin yayınladığı «çocukların aile yanına yerleştirilmesi» adlı eserde belirtildiği gibi aile ocağı her memlekette çocuğun henüz olgunlaşmadığı ve bağımsızlığını kazanmadığı yıllarda ona bakacak, gözetecek en iyi ve en esaslı çare olarak ele alınmıştır. Çocuk bir aile ocağına muhtaçtır. Fakat çocuğun yerleştirileceği aile onu ne şımartacak ve ne de «işletecek» bir aile olacaktır. Bunun içindir ki çocuk yetiştirebilecek kabiliyette iyi ve temiz bir aile aranacaktır. Başka memleketlerde bir aile yanına yerleştirme suç işlemiyen, fakat mânen terkedilmiş çocuklar hakkında da uygulanmaktadır.

Aile yanına yerleştirilen çocuklar ileride görüleceği üzere 18 yaşına kadar gözetilecektir.

c) *Resmî veya hususî bir çocuk yuvasına, yurduna, terbiye müessesesine veya okula veya eğitim enstitüsüne yerleştirme:* Bu tedbir tehlikeli olmıyan ve ailesi tarafından bakım ve gözetimi ihmal olunan çocuklar hakkında alınabilecektir. Bu kurumların muhakkak suçlu çocuklara mahsus müesseseler olması gerekmemektedir. Bu çocuklar da 18 yaşına kadar gözetilecektir.

ç) *Resmî veya hususî bir iş müessesesine veya bir usta yanına yerleştirme:* Çocuk tehlikeli olmaz ve onu suç işlemeye sevkeden âmiller arasında işsizlik bulunursa yargıç ona bir iş bulacak veya bir usta yanına çırak verecek veya bir fabrika, atölye gibi iş müessesesine yerleştirecektir.

d) *Resmî veya hususî bir hastahane veya şifaevine veya anormal çocuklara mahsus müesseseye yerleştirme*: Bu tedbir çocuğun ruh ve beden bakımından normal olmaması halleri gözönünde tutularak konulmuştur. Gerekirse müşahede merkezinde müşahede altına alınmak suretiyle çocuğun şahsiyeti belli olduktan sonra daha ziyade tedaviyi esas tutan bu tedbire başvurulacaktır.

Tasarıda sağır - dilsizlerden bahsedilmemiştir. Sağır - dilsizlik bir akıl zayıflığı ve anormallik olduğuna göre bu bentte yazılı tedbir alınacaktır.

e) *Devletin idare ettiği veya denetlediği bir ıslah yurduna koyma*: Çocuk esaslı surette tehlikeli olur veya terbiye ve ıslahı için diğer tedbirler elverişli görülmezse bir ıslah yurduna yerleştirilecektir. Islah yurtları 18 yaşına kadar suçlu çocukları alacaktır. 18 yaşından yukarı olanlar, ilerde görüleceği üzere, ıslah evlerine konacaktır. Yaşlara göre ıslah müesseselerini ikiye bölmenin faydalı olacağı ve bu suretle büyüklerle küçüklerin bir arada bulunmasından doğabilecek zararların önlenebileceği düşünülmüştür.

Islah evlerinin çeşitli olması, bir kısmının ziraatle, bir kısmının küçük sanatlarla uğraşması mümkündür. Fakat hepsinin üstünde çocukların terbiye ve ıslahı amacı bulunduğu unutulmamalıdır.

Madde 7 — Bu maddede kendisine çocuk teslim edilen veli, vasi veya akrabanın çocuğu erginlik yaşına kadar bakıp gözetecekleri ve çocuğun ikinci bir suç işlemesine sebep oldukları zaman cezalandırılacakları gösterilmiştir.

Madde 8 — Nafakasıyle borçlu olmıyan akrabasından biri veya yabancı bir aile yanına yerleştirilen veya hususî paralı bir müesseseye konulan çocuğun masrafları hakkında Medenî Kanun hükümlerinin uygulanacağı bu maddede açıkça gösterilmiştir. Medenî Kanununun 273. maddesi çocuk hakkında bir tedbir alındığı zaman, ana baba ile çocuk ödemedenden âciz ise bu tedbirin gerektirdiği paranın devletçe ödeneceğini göstermekte ve nafakaya ilişkin hükümleri mahfuz tutmaktadır.

Madde 9 — Bu madde ıslah yurdunda çocuğun kalacağı zamanı göstermektedir.

Suçlular hakkında alınan bütün müeyyidelerin suçlunun tehlikeliliğine uydurulması esasının bir sonucu, bu müeyyidelere hükmedilirken bunların uygulanacağı zamanın gösterilmemesidir. Bilhassa çocuklar hakkında bu kaidenin önemi büyüktür. Tedbirin gayesine ne vakit varabileceği önceden kesin olarak bilinemez. Müddetsiz hüküm veya müddetsiz

ceza diye anılan bu sistemin muhtemel mahzurlarının önüne, aşağı yukarı hadlerinin önceden kanunla gösterilmesi yolu ile geçilmektedir. Bunun içindir ki tasarıda çocuğu ıslah yurdunda en az bir yıl ve en çok 18 yaşını dolduruncaya kadar kalacağı gösterilmiştir.

Madde 10 — Bu madde ile zaman aşımına benzer bir hüküm konulmaktadır. Bu hüküm 14 yaşını doldurmadan suç işliyen küçüğün şahsiyeti ve hususiyeti gözönünde tutularak konulmuştur. Çocuğun çabuk geliştiğini ve çabuk unuttuğunu yukarda belirtmiş bulunuyoruz. Geciken tedbirlerin çok defa mânası ve hikmeti kalmaz. Onun için İsviçre Kanununda da yer alan bu hükümler ile yargıca, duruma ve şartlara göre tedbir almak gerekmediğine karar vermek yetkisi verilmiştir. Yalnız İsviçrede bu müddet üç ay iken memleketimizin genişliği nazara alınarak bu müddet altı aya çıkarılmıştır.

Madde 11 — Bu madde ile küçüklüğünde suç işliyenler hakkında en geç 18 yaşını bitirinceye kadar bir tedbir almak gerektiği ve bundan sonra tedbir alınmayacağı kaidesi konulmuştur. Bunlar hakkında Ceza Kanununun zamanaşımına ilişkin hükümleri uygulanamayacaktır.

Çocuğun gelişmesindeki çabukluk karşısında geciken tedbirin mânasını kaybetmesi böyle bir kaidenin kabulünü gerektirmiştir. 18 yaşına kadar gelen bir çocuk artık olgunlaşmış olduğu için bundan sonra hususî bir bakım ve gözetimin hikmeti kalmaz. Bu maddedeki suçların 14 yaş dolmadan işlenen suçlar olduğu düşünülürse tedbir alınması için en çok 11 ve en az 4 yıl bırakılmış olduğu da görülür.

Madde 12 — Bu madde suçu yetişkinliğinde yani 14 ü bitirdikten sonra, fakat 18 i bitirmeden önce işliyenlerden hüküm zamanı 18 yaşını doldurmamış olanlar hakkında alınacak tedbirleri göstermektedir. Bu tedbirler, altıncı maddede yazılı olanlardır. Fazla olarak ıslah evine koyma tedbiri de vardır. Islah evi, yukarıda da belirtildiği gibi, 18 yaşını bitirenler içindir. Fakat 17 yaşını bitirmiş bir çocuğun bir yıl için ıslah yurduna konması ve 18 i bitirdiğinde oradan alınarak ıslah evine geçirilmesi doğru görülmediğinden 17 yaşını bitirmiş olanların doğrudan doğruya ıslah evine konabileceği açıkça gösterilmiştir.

Madde 13 — Islah yurduna konuluş gibi ıslah evine konuluş da müddetsiz bir tedbirdir. Müddetin önceden gösterilmemesinin mahzurlarını gidermek için aşağı ve yukarı hadler kanunda gösterilmiştir. Kaide olarak suçlu ıslah evinden en az bir yıl ve en çok 21 yaşını dolduruncaya kadar kalacaktır. Fakat burada fazla tehlikeli suçlular hakkında ayrı bir hüküm konulması uygun görülmüştür. Bu fazla tehlikelilik iş-

lenilen suçluların sayısı ile veya işlenen suçun ağırlığı ile anlaşılır. Buna benzer bir hükme İsviçre Ceza Kanununda rastlanmaktadır. Fazla tehlikeli olduğuna mahkemece karar verilen çocuklar ıslah evinde en az üç ve en çok 10 yıl kalacaklardır. Cemiyet hayatına dönüş kabiliyeti diğerlerine nazaran daha az olan bu çocuklar üzerinde fazla çalışmak, fazla işlemek gerektiği düşünülürse, bunların daha uzunca müddet ıslah evinde alıkonulmaları tabii görülür.

Madde 14 — Bu madde yetişkinliğinde suç işlediği halde hüküm zamanı 18 yaşını bitirmiş olanlar hakkında alınabilecek tedbirleri göstermektedir. Artık karşımızda bir çocuk yoktur. Bu sebeple aileye teslim veya bir çocuk yurduna veya okula gönderme düşünülemez. Bunlar hakkında ancak iki çeşit tedbir alınabilecektir. Çocukluğunda suç işlemiş ve karşımıza bugün bir genç olarak çıkan suçlu ya akıl hastası veya akıl zayıfıdır, bu takdirde bir hastahaneye veya şifa evine gönderilecektir, yahut suçlu normal denilebilecek bir durumdadır, bu takdirde de ıslah evine konulacaktır.

18 yaşını bitirdikten sonra ıslah evine girenlerin en çok 5 yıl kalacağı açıkça gösterilmiştir. ıslah evinde kalışın aşağı haddi bir yıl olduğu 13. maddede gösterildiği için burada tekrar edilmemiştir. 13. maddenin ikinci fıkrasında gösterilen üç ve on yıllık hadlerin 18 yaşını bitirdikten sonra ıslah evine giren fazla tehlikeli suçlular hakkında da uygulanacağını belirtmekte fayda görülmüştür.

Madde 15 — Üçüncü maddede yetişkinliğinde suç işliyenlerden hüküm zamanı 18 yaşını bitirmiş olanlara ceza da verilebileceği kaidesi konulmuştu. Bu madde bu cezaların ne şekilde verileceğini göstermektedir. Ölüm ve müebbet ağır hapis yerine beş yıldan 15 yıla kadar ağır hapis cezası verilecektir. Diğer cezalarda mahkeme yalnız yukarı hadle bağlı olacak ve o suç için kanunda gösterilen aşağı hadden umumî aşağı hadde kadar inebilecektir. Diğer bir söyleyişle o suçlar için kanunda gösterilen cezaların aşağı haddi umumî aşağı had olacaktır. Mahkeme bu suretle cezayı suçlunun şahsiyetine daha iyi uydurmak imkânını bulabilecektir.

Cezaların kanunî sonuçları ve mütemmim cezalar umumî hükümlere göre uygulanacaktır.

Madde 16 — Bu madde küçüklüğünde suç işliyenler hakkında zaman aşımına benzer bir hüküm koyan onuncu madde ile ilgilidir. Onuncu maddedeki hükmün konulmasını gerektiren sebepler bu maddeyi de haklı göstermektedir. Yalnız burada müddet bakımından bir fark var-

dır. On dört yaşını bitirmeden suç işleyenler hakkında altı ay gibi kısa bir zaman kâfi görüldüğü halde burada bu müddet zaman aşımı süresinin yarısı olarak tayin edilmiştir. Yani işlenen suçun kanunda yazılı cezasına göre zaman aşımı süresi hesaplanacak ve bunun yarısı geçmiş ise mahkeme kovuşturma gerekmediğine karar verebilecektir. Bu hüküm, çocuklar hakkındaki tedbirlerin suçtan sonra kısa bir zaman içinde alınması ve yerine getirilmesi ve geciktiği zaman tesirini ve mânasını kaybetmesi esasına dayanmaktadır.

Çocukların yetişkinliğinde işledikleri suçların zaman aşımı hakkında kanuna ayrı bir hüküm konmamıştır. Bu suçlar büyükler tarafından işlenmiş gibi sayılarak kanunda yazılı cezalarına göre zaman aşımına uğriyacaklardır. Bu kanuna göre sürenin hesabında, zamanaşımının kesilme ve durma gibi sebeplerle uzamasının nazara alınmıyacağı tabiidir.

Madde 17 — Bu madde Ceza Kanununun 56. maddesini değiştirmektedir. 56. madde suçu işlediği zaman 18 yaşını bitirmiş olup da 21 yaşını bitirmemiş olanların cezasını indirmektedir. Bu kanunda kaide olarak bunlara tam ceza verilmesi kabul edilmiştir. Mânevi mesuliyetin eksikliğine göre cezaların azaltılarak verilmesi ve filân yaştakilerin sorumluluğu dörtte bir, falan yaştakilerin de şu nisbette, filân yaştakilerin bu nisbettedir, denilerek cezalarının da aynı nisbetlere göre hesaplanması haklı olarak bir çok tenkitlere uğramıştır. Azaltarak ceza vermek kısa cezalara yol açmaktadır. Kısa cezalar ise hükümlü üzerinde esaslı surette işlemek imkânını vermemekte ve çok defa suçlunun ceza korku ve hissini kaybettirmek gibi aksine bir sonuç doğurmaktadır. Almanya ve İtalya gibi bir çok memleketlerde böyle indirilerek verilen cezaların kâfi görülmemesi üzerine bu cezalardan önce veya sonra emniyet tedbirlerinin de uygulanması yoluna gidilmiştir. Bu suretle suçlu hem cezalandırılmakta, hem de hakkında tedbir alınmaktadır. Bu iki müeyyideyi birleştirmek ve çocuklar hakkında tedbir almak, olgun bir hale geldiği kabul olunabilen kimselere de tam ceza vermek uygun görülmüş ve memleketimizdeki gelişme durumuna göre 18 yaşını bitirenlerin olgun sayılabileceği kabul edilmiştir. Yabancı memleketlerin bir çoğunda da 18 yaş tam sorumluluk yaşı olarak kabul edilmiştir. Almanyada, İtalya ve Fransada olduğu gibi.

Gençlere tam ceza verilmesi kabul edilmekle beraber bunlara ölüm ve müebbet ağır hapis cezası verilmesi doğru görülmemiş ve ölüm cezası yerine 30, müebbet ağır hapis yerine 24 yıl ağır hapis cezası verilmesi suç ve ceza siyaseti bakımından daha uygun bulunmuştur.

Madde 18 — Bu madde çocuk mahkemelerinin ağır ceza merkezlerinde kurulacağını göstermektedir. Çocuk mahkemeleri için aranılan vasıflarda yargıç bulmak güçlüğü ve bu mahkemelere yardım edecek gözeticilerle çocuğun şahsiyetini anlamak üzere ruhi ve bedeni muayene ve müşahedeleri yapabilecek mütehassısların daha ziyade büyük merkezlerde bulunabileceği düşünülerek çocuk merkezlerinin ağır ceza merkezlerinde kurulmasına karar verilmiştir. Çocuk mahkemesinin ağır ceza merkezinde kurulmasından doğabilecek bazı mahzurlar, hafif suçların yargılanmasının sulh mahkemelerine bırakılması suretiyle önlenmiş bulunmaktadır.

Çocuk mahkemelerinde savcı bulunup bulunmaması meselesi her memlekette aynı şekilde halledilmiş bir mesele değildir. Her memleket kendi ihtiyacını ve çocuk mahkemesini anlayış tarzına göre meseleyi halletmiştir. Çocuk mahkemelerini ceza mahkemelerinin bir çeşidi sayanlar bu mahkemelerde savcının bulunmasını tabii görmüşlerdir. Çocuk mahkemelerini ceza sorumluluğu olmayan küçükler hakkında gereken tedbirleri araştırıp uygulayan bir mahkeme olarak ele alanlar savcı bulunmasına çok defa lüzum görmemişlerdir. Savcı meselesini bir diğer bakımdan da incelemek mümkündür. Çocuk mahkemelerinde çocukla yargıç arasında samimi bir hava yaratmak gerektiği ve buna engel olduğu içindir ki, ilerde göreceğimiz gibi, toplu mahkemelere karşı cephe alındığı gözönünde tutulursa savcının da işe bir mahkeme heybetini verdiği ve yaratılmak istenilen havayı bozduğu söylenebilir. Fakat savcının, ağır ve sorumlu işini görürken yargıca yapabileceği yardımları da azımsamamak gerektir. Çocuk mahkemelerinin verdiği tedbir hükümlerinin kesin olduğu da gözönünde tutulursa savcı ve yargıç arasındaki işbirliğinin vatandaş haklarını sağlamak bakımından faydası da inkâr edilemez. Tasarıda birbirine zıt olan bu iki düşüncenin doğru taraflarından faydalanılmış ve yargıcın daha çok yardımcıya muhtaç olduğu ağır cezalı işlerin duruşmasında savcı bulunacağı kabul edilmiştir. Diğer suçların duruşmasında savcı bulunmayacak ve yargıçla çocuk, baba ile oğul gibi, karşı karşıya kalacaklardır.

Çocuk yargıçları umumî mahkeme salonlarında duruşma yapmayacaklar ve cüppe giymiyeceklerdir. Bu suretle yargıç âdeta bir baba gibi çocuğu yargılayacak ve bu suretle onun itimadını kazanacaktır. Eğer çocuğun kalbine girilmez ve onun yardımı temin edilmezse ıslah işinden büyük bir fayda beklememelidir. Savcı da çocuk mahkemelerinde bulunduğu zaman yargıç gibi cüppesini giymiyecek, çocuğun cezalandırılmasını istiyen korkunç bir adam olmaktan çıkarak çocuğun koruyucusu

olan yargıcın bir yardımcısı gibi hareket edecektir. Savcı ekseriya gerekli tedbiri göstermekle yetinecektir.

Çocuk mahkemesine çıkan savcının da çocuk işlerinde ve muhakemelerinde uzmanlaşmaları için, yargıçlar gibi, sık sık değiştirilmemesi gerekir.

Madde 19 — Çocuk mahkemelerinin tek yargıçlı olup olmaması meselesi bir çok tartışmalara yol açmıştır. Bu mesele her memlekette bir başka şekilde halledilmiştir. Fransada 1912 kanununa göre biri başkan, ikisi üye üç yargıç vardı. 1945 tarihli kanunla, İtalyada olduğu gibi, yalnız başkanın yargıç olması kabul edilmiştir. Üyeler çocuk meseleleri ile ilgili vatandaşlar arasından seçilmektedir. Meksikada başkan yargıçtır, fakat üyelere biri hekim, biri terbiyecidir. Belçika, Felemenk, Japonya, Macaristan, Polonya, Portekiz, Uruguvay, Yugoslavya, Yunanistan gibi memleketlerde de çocuk mahkemeleri tek yargıçlıdır. Denilebilir ki, mesele, ikiden birini seçmek meselesi haline gelmiştir. Ya tek yargıç olacak, yahut da tek yargıcın yanına çocuk işlerinden anlar iki üye verilecektir.

Bilgileri çeşitli insanları bir araya toplaması bakımından toplu mahkeme sisteminde çocuğu anlamının daha kolay olduğu, tek yargıcın bütün bu bilgileri edinmeyeceği söylenebilir. Buna karşılık tek yargıç sistemini kabul eden memleketler çoğunluktadır. Çocukla yargıç arasında, 18. madde gerekçesinde belirtildiği gibi, samimi bir hava yaratmak gerektiği ve tek yargıç sisteminde çocuğun ailesi ile, muhiti ile temasın ve kararlarda çabukluğun daha kolay sağlanacağı, uzman kimselere başvurma daima mümkün olduğu haklı olarak ileri sürülebilir.

Tek yargıç kabul eden memleketler çocuk yargıcının ahlâk ve fikir bakımından değerli olmasını isterler, bunları bilgisi geniş olan yargıçlar arasından seçerler ve bu işlerde uzmanlaşmaları için de sık sık değiştirilmemelerine hususi bir önem verirler.

Madde 20 — Bu madde çocuk mahkemelerinin yaş bakımından görevini belli etmektedir. Sanık çocuk ise yani 18 yaşını bitirmemiş ise çocuk mahkemesince yargılanacaktır. Yargılama sırasında çocuk 18 yaşını bitirse dahi çocuk mahkemesi başladığı dâvayı bitirebilecektir. Bu maddenin aksi anlamından anlaşılacağına göre, çocuk iken suç işleyenlerden ele geçtiklerinde 18 yaşını bitirmiş olanlar büyüklere mahsus umumî mahkemelere gönderileceklerdir.

Madde 21 — Bu madde çocuk mahkemelerinin hem yetkisini, hem de suç bakımından görevini belli etmektedir.

Suçun işlendiği yerdeki çocuk mahkemesi veya sulh mahkemesinin yetkili olduğu kabul edilmiştir. Yabancı kanunların hemen hepsinde de hüküm böyledir. Yalnız İsviçre ve Çek kanunları çocuğun ikamet ettiği yer mahkemesini yetkili kılmışlardır. Buna sebep olarak, çocukların yargılanmasında suçtan ziyade, çocuğun şahsiyetinin araştırılması gerektiği gösterilmiştir.

Tasarımın kabul ettiği sisteme göre suç işlemiyen çocuklar hakkında çocuk yargıcı tedbir alamıyacağından suçun ve suçlunun belli olmasının bizce büyük bir önemi vardır. Bu yüzden suçun işlendiği yerdeki mahkemenin yetkili olması kaidesinden ayrılmamıştır. Yalnız 22. maddede görüleceği üzere çocuğun veya ana babasının oturduğu veya çocuğun yerleştirildiği yer mahkemesine davanın gönderilmesi kabul edilerek çocuk şahsiyetinin daha iyi araştırılması çareleri de sağlanmış bulunmaktadır.

Çocuğun işlediği suç onun tehlikeliliğini gösteren ağır bir suç ise merkeze kadar getirilmesi ve çocuk mahkemesince yargılanması kabul edilmiştir. Bu merkezlerde müşahede merkezleri ve uzmanlar kolayca bulunabilecek ve çocuk mevcut ıslah yurt ve evlerine geçici olarak konularak tevkifin mahzurları da önlenebilecektir.

Hangi suçların ağır olduğunu gösteren ölçü olarak suçun ağır cezalı bir suç veya asliye mahkemesinin görevine giren suçlardan yalnız para cezasını, hafif hapsi veya bunlardan ikisini gerektirmiyen bir suç olması alınmıştır. Sulh mahkemelerinin görevine girenler bir tarafa bırakılmak suretiyle ağır ceza ve asliye mahkemelerinin görevine giren suçlar demek de mümkün olabilir ve genel hükümlere göre bu hal çaresi uygun da olurdu, fakat kara avcılığı, ölçüler, telgraf ve telefon, hafta tatili, hayvan sirkatinin men'i hakkındaki kanunlar gibi hususî kanunlarda yazılı kabahat nevinden bazı suçların veya yalnız ağır para cezası ile cezalandırılan pek hafif cürümlerin, hangi mahkemede yargılanacağı gösterilmemesi dolayısıyla, asliye mahkemelerinin görevine girmesi yüzünden «asliye mahkemelerinin görevine girme» bir ölçü olarak alınamamış ve bunlardan bazılarının ölçünün dışında bırakılması doğru bulunmuştur.

Çocuğun işlediği suç, kabul olunan ölçüye göre ağır değil ise yani sulh mahkemelerinin görevine giren suçlardan biri veya asliye mahkemesinin görevine giren, fakat, yalnız para cezasını, hafif hapsi veya bunlardan ikisini gerektiren bir suç ise bu takdirde merkezde çocuk mahkemesi, merkezin dışında sulh mahkemeleri görevli olacaktır. Memleketimizin genişliği, şehir ve kasabalarının birbirine uzaklığı ve nakil vasıtalarının yetersizliği gözönünde tutulmuş ve ağır olmıyan bu çeşit suçlar için çocukların merkezdeki çocuk mahkemesine kadar götürülmeleri doğ-

ru bulunmamıştır. Merkezde çocuk mahkemesi varken bu işleri oradaki sulh mahkemesine bırakmak da pek tabii olarak düşünülmemiştir. Çocukların hafif suçlar için umumî mahkemelere yani sulh mahkemelerine gönderilmesi başka memleketlerde de kabul olunmuştur. Eski ve yeni Fransız kanunları, 1921 tarihli Felemenk kanunu ve 1929 tarihli Yugoslav Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu bu arada gösterilebilir.

Madde 22 — Yirmi birinci maddede yetki bakımından suçun işlendiği yer sisteminden neden ayrılmadığımızın sebepleri gösterilmiş bulunmaktadır. Bu madde bu sistemin mahzurlarını önlemek üzere hazırlanmıştır. Suçlu çocuğun beden, ruh, aile ve terbiye durumunun çocuğun ika-met ettiği veya geçici olarak oturduğu yerde daha iyi incelenebileceği düşünülerek çocuklar hakkındaki dâvanın çocuğun bulunduğu yer mahkemesine gönderilebilmesi kabul edilmiştir. Çocuk bir müşahede merkezine yerleştirilmiş ise dâvanın bu merkezin bulunduğu yere gönderilmesi mecburî tutulmuştur.

İşe el koyan yetkili mahkeme, meselâ suç ve suçlunun belli olması bakımından gereken yargılamayı yaptıktan sonra çocuğun şahsiyetini araştırmak üzere dâvayı çocuğun bulunduğu yere gönderebilecektir. Yahut, meselâ babası memur olan bir çocuk babasının başka yere tayin edilmesi üzerine dâvası yüzünden suçu işlediği yerde kalmak zorunda olmayacak ve dâva çocuğun babası ile beraber gideceği yere naklolunabilecektir. Kısacası, bu madde çocuk davalarında cemiyet ve çocuk faydası bakımından en uygun şekilde hareket edebilmek imkânını verecektir.

Madde 23 — Küçüklerle büyüklerin birlikte işledikleri suçlarda küçüklere ve büyüklere ait davaların ayrılıp ayrılmaması da halledilmesi gereken başlıca meselelerden biridir. Yabancı memleket kanunları çeşitli hal şekilleri kabul etmişlerdir. Fakat çocuğun büyüklerle birlikte çocuk mahkemesine gönderilmesi hemen hiç bir yerde kabul edilmemiştir. Çocukların büyüklerle birlikte umumî mahkemelere gönderildiği memleketler çoktur. Meselâ 1919 tarihli Polonya Çocuk Mahkemeleri Kanunu bu sistemi kabullenmiştir. 1934 tarihli İtalyan Çocuk Mahkemeleri Kanunu da dâvaların birlikte ve umumî mahkemelerde görülmesini kaide olarak almış, fakat istinaf mahkemesi savcısının vereceği karar üzerine dâvaların ayrılabilmesini de kabul etmiştir. Macaristanda durum bunun aksinedir. 1913 tarihli Macar Çocuk Mahkemeleri Kanunu, dâvaların ayrılması kaidelerini koymuş ve çocuk yargıcı izin verdiği takdirde dâvanın büyüklerinkilerle birlikte görülebilmesini de kabul eylemiştir. 1912 tarihli Fransız Çocuk Mahkemeleri Kanunu da dâvaların umumî mahkemelerde birlikte görülmesi kaidelerinden ayrılmamıştı. Fakat otuz yıllık tec-

rübeye dayanarak yeni ihtiyaçlara göre hazırlanan 1945 tarihli kanunla çocuklara ait davaların büyüklerinkinden ayrılması yoluna gidilmiştir. 1912 tarihli Belçika Çocuk Mahkemeleri Kanunu da dâvaların ayrılması sistemini kayıtsız şartsız kabul etmiştir. Bu sistem çocuk mahkemelerinin kuruluşunda hâkim olan düşüncelere en uygun olanıdır. Dâvaların ayrılması tatbikatta bazı güçlüklerle yol açabilecektir. Fakat bu güçlükler bizi yıldırılmamalı ve çocuğun hususiyetlerine göre, ve onu bilen, anlıyan yargıçlarla kurulmuş olan kendi mahkemesinden alınarak büyüklerle mahsus bir mahkemeye gönderilmesine sebep olmamalıdır. Kaldı ki memleketimizde davaların ayrılmasına dair örnekler de vardır.

Madde 24 — Bu madde çocukların işlediği suçlardan dolayı şahsî dâva açılmaması prensipini koymaktadır. Şahsî dâva, belli suçlarda suçluyu cezalandırmak üzere suçtan zarar görenin, savcının kamu dâvası açmasını beklemeden ve onunla bağılı olmadan, doğrudan doğruya açtığı dâvadır. Şahsî hakların istenilmesi ikinci derecede gelir. Asıl gaye suçlunun cezalandırılmasıdır. Suçlular hakkında ceza olsun, tedbir olsun herhangi bir müeyyide alınması için, suç ile düzeni bozulan cemiyet adına onun temsilcisi olan savcının harekete geçmesi gerekirken eski çağlardan arta kalan bu şahsî dâvanın çocuklar hakkında uygulanmasına göz yummak doğru olamazdı. Yeni Fransız Kanunu da bu yolda bir hüküm koymuştur.

Suçtan zarar görenin şahsî hakkını istemek üzere dâva açması da uygun görülmemiştir. Çocuk mahkemelerinin hususiyeti yukarıdanberi belirtilmiş bulunmaktadır. Bu mahkemelerin veya çocuk davalarına bakan sulh mahkemelerinin bu kanuna göre hususî bir usul uyguluyarak yargılamayı bir an önce bitirmeleri ve çocuklar hakkında gerekli tedbirleri almaları istenildiğine göre suçtan zarar görenlerin zararlarının ödetilmesi için bu mahkemelere başvurmaları doğru görülmemiştir. Zaten ceza mahkemesinde şahsî hak istenmesi, usul kanununca kabul edilen bir istisna olup mahkeme, zararın olup olmadığını ve miktarına ait incelemelerin duruşmanın uzamasına veya hükmün gecikmesine sebep olacağını görürse bu işi hukuk mahkemesine bırakabilmektedir. Çocuklara ait davalarda ödetme işlerinin yargılamayı uzatacağı ve hükmü geciktireceği peşin olarak kabul edilmiştir.

Madde 25 — Bu madde suçtan zarar görenin çocuklar hakkındaki dâvalara katılmalarına izin vermemektedir.

Kamu dâvasına katılma, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunumuzun ilk şeklinde yalnız belli suçlardan dolayı ve yalnız şahsî hakların istenilmesi için kabul edilmişti. 1936 yılında 3006 sayılı kanunla, örnek tuttu-

ğumuz Alman kanunundaki sisteme daha yaklaşmak üzere 365. maddede yapılan değişiklik ile katılma, kamu hakları bakımından da kabul edilmiş ve 1937 yılındaki değişiklikte yazılış şeklini düzeltmekten başka bir şey yapılmamıştır. Görülüyor ki katılan hem ceza, hem de zararlarının ödetilmesini istemektedir. 24. maddede belirtilen ve suçtan zarar görenin ceza ve ödetme istemek üzere çocuklar aleyhinde şahsî dâva açmalarını haklı gösteren sebepler, suçlu çocuklar hakkında hem cemiyet ve hem de suçlu çocuk faydasına tedbir alınmak üzere yapılan yargılamalara suçtan zarar görenin katılmamasını da haklı göstermektedir.

Yalnız, suçtan zarar gören kimse suçun ve suçlunun belli olması bakımından mahkemeye faydalı olabilir. Bunların tanık olarak dinlenilmesi bir çok karanlık noktaları aydınlatılabilir. Suçtan zarar gören isterse mahkemenin onu herhalde dinliyeceği hükmü konulmakla bu kimsenin bilgilerinden mahkemenin faydalanması sağlanmak istenilmiştir.

Bu maddede kamu dâvasına müdahale yerine kamu dâvasına katılma terimi kullanılmıştır. Müdahil yerine de katılan denilmektedir.

Madde 26 — Çocuklar hakkındaki yargılama onları bir an önce cezalandırmak amacını gütmeye ve işledikleri suç vesilesiyle çocuklar hakkında tehlikelilikleri derecesine uygun tedbir almak ve bunun için de araştırmalar yapmak gerektiği gözönünde tutularak çocuklar hakkında Meşhut Suçların Muhakeme Usulü Kanununun uygulanmaması kabul edilmiştir.

Madde 27 — Şikâyetin geri alınması ile dâvanın ve bazı nadir hallerde cezanın düşmesi, çok ender hallerde ferdlere tanınan bir hakkın sonucudur. Kanunlar, kovuşturulması şikâyete bağlı suçlarda şikâyet hakkının bir sonucu olarak aile arasında barışmaları kolaylaştırmak fikriyle yahut cezalandırmakta fayda kalmadığı düşüncesiyle şikâyetin geri alınmasını suçu düşüren bir sebep olarak kabul etmişlerdir. Burada gözönünde tutulacak nokta suçtan zarar görenin cezadan vazgeçmek hakkına malik olmadığıdır. Hükümden sonra şikâyetin geri alındığı halde dahi o yalnız şikâyeti geri almak suretiyle suçu düşürmüştür. Bu bakımdan şikâyet, kanunda aksi yazılı olmadıkça ancak hükümden önce geri alınabilir. Ceza Kanununun 444. maddesinde hükümden sonra cezadan değil, fakat şikâyetten vazgeçilmesi gözönünde tutulmuştur. Ferdin yalnız cezadan tamamen veya kısmen vazgeçmek suretiyle kesinleşen hüküm üzerine tesir edebilmesi doğru görülmemiştir.

Kanunlarımızda şimdiye kadar şikâyetten vazgeçme ile şikâyetin geri alınması arasında bir ayrılık yapılmamıştır. Fakat vazgeçme terimini henüz şikâyetin yapılmadığı zamana ayırıp şikâyet yapıldıktan son-

raki vazgeçmelere şikâyetin geri alınması denilmesi daha uygun görülmüştür.

Kovuşturması şikâyete bağlı suçlarda şikâyet olmadıkça kovuşturma yapılamıyacağına yani fiilin suç olup olmadığı araştırılamıyacağına göre şikâyetten vazgeçmenin çocuklar hakkında da tesiri kabul edilmiştir. Fakat çocuklar hakkında tedbir alınmasını gerektiren sebepler gözönünde tutulursa şikâyet bir kere yapıldıktan sonra bunun geri alınmasının başlamış olan yargılamayı durdurmaması ve verilmiş olan tedbirin uygulanmasına son vermemeyi gerektiği sonucuna varılır. Şikâyet hakkı, suçtan zarar görene suçluyu cezalandırabilmesi hususunda tanınan bir haktır. Burada ise çocuğun cezalandırılması düşünülmemektedir.

Madde 28 — Bu madde ile çocukların işledikleri suçların çocuk yargılarına da haber verilmesi sağlanmıştır.

Sanığın çocuk olduğu ilk veya son soruşturmada anlaşılırsa dosyası derhal ayrılarak görevli mahkemeye gönderilecektir.

Madde 29 — Bu madde çocuklar hakkında hazırlık soruşturması yapılacağını göstermektedir. Suçun olup olmaması ve sanık tarafından işlenip işlenmediği hususunda savcının bir hazırlık soruşturması yapmadan işin çocuk yargıcına verilmesi doğru görülmemiştir. Çocuk dâvalarında ilk soruşturma yapılmıyacağı da kabul edildiği için çocuk yargıcı hem ilk hem son soruşturmayı birlikte yapacaktır. Hazırlık soruşturmasını ona vermek işlerini fazlasiyle arttıracaktır. Bundan çocuk zarar görebilecektir. Diğer taraftan bu kanun yalnız suçlu çocuklar hakkında tedbir alınması için hazırlanmış olduğundan önce suç meselesinin halli gerekmektedir. Yalnız suça ilişkin olan hazırlık soruşturmasının bir başkası tarafından yapılmasının ve aynı hukukî meselenin iki kimse tarafından incelenmesinin bir teminat olacağı da düşünülmüştür.

Bu maddenin ikinci fıkrası çocuklar hakkında ilk soruşturma yapılmıyacağı kaidesini koymuştur. Eski ve yeni Fransız kanunları gibi çocuklar hakkında ilk soruşturmayı kabul eden bazı kanunlar da yok değildir. Fakat yeni Fransız Kanunu hakikatın meydana çıkarılması güç olmıyan işlerde ilk soruşturmanın çocuk yargıcına bırakılmasını kabul etmiş ve gerekçesinde de gösterildiği gibi ilk soruşturma mecburiyetini kaldırmak suretiyle basit işlerde tesirli ve çabuk bir sistem kurmak istemiştir. Bu istisnalar dışında, denilebilir ki, bütün memleketlerde ilk soruşturma ile son soruşturma birleştirilmiştir. İşin bir elde toplanması yargıcın çocuğu daha iyi tanınması ve bir kere yapılan usul işlemlerinin bir daha tekrar edilmesini önlemesi bakımından daha uygun görülmüştür. Belçikada da ilk soruşturma yapılmaması kaidedir. Fakat mutlak

bir zaruret olan hallerde davanın sorgu hâkimine gönderilmesi de kabul edilmiştir. Toplu çocuk mahkemesi olan yerlerde ilk soruşturma çok defa bu mahkeme üyelerinden biri tarafından yapılmaktadır. İlk soruşturma mahiyetinde araştırmayı gözeticilere yaptıran memleketler de vardır.

Memleketimizde ilk soruşturmanın yapılmadığı bir çok haller vardır. Bu bakımdan çocuklara ait dâvalarda ilk soruşturma yapılmamasının kabulünde hiç bir mahzur görülmemiştir.

Bu maddede «kovuşturmama kararı» tâbiri ile «ademi takip kararı» veya «takibata mahal olmadığı kararı»; «kovuşturma kâğıdı» terimi ile de savcıların ilk soruşturmasız işlerde Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 163. maddesine göre verdikleri «iddianame» terimleri karşılanmıştır.

Madde 30 — Bu madde çocuğun dâvasına bakacak olan yargıcın neler yapacağını göstermektedir. Yargıcın ilk ve son soruşturmayı ihtiva eden muameleleri ikiye ayrılmıştır: Araştırma ve soruşturma.

Suç olup olmadığını ve suçun sanık tarafından işlenip işlenmediğini anlamak üzere yapılan soruşturma genel hükümler gereğince yapılacaktır. Yalnız suç yerinde de soruşturma yapabileceği açıklanmak suretiyle dâvaların daha çabuk görülmesi sağlanmıştır. Bilindiği gibi, Kaçakçılık Kanununun 56. maddesinde de mahkemenin bulunduğu yerle bağlı tutulmayan yargıcın suç yerinde de davayı görebilmesi kabul edilmiştir.

Bu maddenin asıl hususiyeti yargıcın yapacağı araştırmadır. Bu kanunun esası, çocuğun şahsiyetine uygun tedbir almak olduğuna göre, her şeyden önce çocuğun tanınması gerekmektedir. Bu da çocuğun karakterini, beden ve ruh yapısını, ailesini ve içtimaî muhitini, mektep durumunu incelemekle mümkün olur. Bu incelemeye ceza usulündeki soruşturmadan ayırt edilebilmesi için «araştırma» adı verilmiştir. Yabancı dillerde içtimaî anket terimini karşılayan isimlerle anılan bu araştırma çok defa gözeticiler tarafından yapılmaktadır. Bizde de buna imkân verecek hükümler konulmuştur. Fakat istenildiği kadar gözetici bulmakta güçlük çekilebileceği korkusu ile araştırma daha ziyade yargıca bırakılmıştır. Yargıç mevcut resmî veya yetkili kılınmış hususî kurumlardan da faydalanabilecektir. Yargıca Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 154. maddesinde savcıya tanılan yetkileri tanımakla, bütün memurlardan yargıcın bilgi istiyebilmesi, zabıta vasıtasıyla tahkikat yapabilmesi ve acele hallerde zabıtaya sözlü emir verebilmesi sağlanmıştır.

Çocuğun tıbbî muayenesi hemen bütün memleketlerde kabul edilmiştir. Yalnız bu muayene pek az memlekette meselâ İspanya, Meksika ve Şilide mecburîdir. Çocuğun ruh ve beden yapısını bilmekte bu mua-

ayenenin büyük bir değeri olmakla beraber her yerde uzman hekim bulunmadığı ve her hâdisede çocuğun böyle bir muayeneden geçmesini gerektiren bir sebep de bulunmayacağı düşüncesiyle Fransa ve Belçikada olduğu gibi tıbbî muayenenin gerektiğçe yapılması kabul edilmiştir.

Basit bir muayene ile çocuğun ruh ve beden yapısı anlaşılamazsa, yargıç çocuğu bir müşahede merkezine gönderir ve orada müşahede altına aldırır.

Yargıç soruşturmayı genel hükümlere göre yaptığı halde araştırmada hiç bir şekle bağlı değildir. Başkalarına da yaptırılabilir olan araştırmanın Usul Kanunu çerçevelerine sokulması düşünülemezdi.

Madde 31 — Bu madde yargıca, çocuğun yargılanması sırasında geçici tedbirler alabilme yetkisini vermektedir. Bu tedbirler çocuğun menfaatini daha iyi korumak üzere alınacaktır. Bu arada, İngilterede olduğu gibi, vasiye, vasiye, akrabadan birine teslim edilen çocuğun, istendiği zaman mankemeye getirilmesini sağlamak üzere, getirmiyenler hakkında ceza da konulmuştur.

Yargıcın alacağı bu geçici tedbirler ilerde alacağı tedbirlerin aynıdır. Tevkif de bir çeşit geçici tedbirdir, fakat önemi bakımından ayrı bir maddenin mevzuu olmuştur.

İlerde görüleceği üzere, bu tedbirler esnasında çocuğun gözetilmesi ne de karar verilebilecektir.

Madde 32 — Çocukların tevkifi meselesi bütün memleketlerde üzerinde en çok durulan meselelerden biridir. Çocukların tevkifinin mahzurları o kadar açıktır ki üzerinde durmak fazla görülmüştür.

Bir çok memleketlerde çocukların tevkif edilemeyeceği hakkında hükümler konulmuştur. Bu maddede de çocukların tevkif edilmemesi kaide olarak kabul edilmiştir. Tevkif kararı, Belçikada olduğu gibi, ancak zaruret olan hallerde verilebilecektir. Yukarıki maddede yazılı geçici tedbirler tevkifi önlemek üzere de alınacaktır. Bu tedbirlerin alınması kabul olmuyorsa ve çocuğun tevkifi de muhakkak lâzımsa o zaman tevkif kararı verilebilecektir. Çocuğun tevkifini mecburî kılan bir hüküm kabul edilmemiştir. Hususî kanunlarda yazılı hükümler de çocuklar hakkında uygulanamayacaktır.

Zarurî olduğu için hakkında tevkif kararı verilen çocuğun büyüklerle bir arada bulunmamasını sağlamak üzere bunların tevkif evlerinin çocuklara ayrılan bölümlerinde bulundurulacağı kanunda açıkça gösterilmiştir.

Madde 33 — Çocukların bir müdafii olup olmaması da çocuk mahkemelerinin meydana çıkardığı çetin meselelerden birisidir. Bir çok memleketlerde müdafii bulunması mecburîdir. Yoksa, mahkeme bir müdafii seçer. Usul Kanunumuz da on beş yaşını bitirmemiş sanığın müdafii yoksa kendisine mahkemece müdafii tayin edileceğini kabul etmiştir. Fakat bazı memleketlerde de çocuğun yargıçtan daha iyi müdafii olamayacağı düşüncesiyle bir müdafie lüzum görülmemiştir. Çocuk mahkemesinin zaten çocuğun korunması için kurulmuş olduğu ileri sürülmüştür. Bu görüş çocuk mahkemelerinin ruhuna daha uygun bulunduğu için tasarıda da çocuk mahkemelerinde müdafii bulundurulmaması sistemi kabul edilmiştir. Çocuğun ana ve babası, akrabaları ve savcı da çocuk hakkında gereken tedbirlerin alınması hususunda yargıca yardım edecekler ve onu bu «müdafaa» işinde destekliyeceklerdir.

Madde 34 — Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunumuz da 15 yaşını bitirmemiş çocukların duruşmalarının gizli yapılacağını ve hükmün gizli bildirileceğini kabul etmiştir. Yabancı memleketlerin büyük bir çoğunluğunda da kaide olarak çocuk mahkemelerinde duruşmalar gizli yapılır. Bazı memleketler bazı kayıt ve şartlarla gazetecileri duruşmaya kabul ederler. İngilterede, Fransada, Yugoslavyada ve Kanadada gazetecilerin duruşmalara girmesi büsbütün yasak edilmiştir. Fakat çocuğun ana ve babasının yakın akrabalarının, çocukları koruma dernekleri temsilcilerinin ve gözeticilerin dünyanın hemen her tarafında gizli duruşmalara girmesine izin verilmiştir. Dinleyicilerin bulunmasının çocuk üzerinde fena tesir yapacağı ve onun içini açıp dökmesine engel olacağı düşünülmüş ve gizli duruşma ile çocuğun istikbaline zarar verebilecek sırlarının gizli kalması sağlanmak istenilmiştir. Hükmün aleni bildirilmesinde aleni duruşmanın mahzurları görülmediği gibi, bu usul davaya katılması kabul edilmemiş olan suçtan zarar görenin de sonucu öğrenmesi bakımından faydalı sayılmıştır.

Bir çok memleketlerde çocuğun duruşmada hazır bulunması zarurî görülmüştür. Fakat bu kaideye ahlâk bakımından bazı tahditler konulmasına da izin verilmiştir. Çocuk davalarında çocuğun içinde bulunduğu durum aydınlanacaktır. Bu iş kısmen mahkeme dışında araştırmalarla sağlanacaktır. Fakat duruşmada ana baba, tanıklar, bilirkişiler dinlenirken çocuğun ana ve babasının durumları hakkında söylenen sözler çocuk üzerinde çok kötü tesirler yapabilir. Bu bakımdan duruşmalarda, menfaati gerektiriyorsa, çocuğun bulundurulmaması veya sorgudan sonra salondan çıkarılması hususunda yargıca bir takdir hakkı verilmesi uygun görülmüştür.

Duruşmaların sade ve samimî bir hava içinde geçmesini sağlamak çocuk mahkemelerinin halledeceği meselelerden biridir. Bunun için de, duruşmanın umumî mahkeme salonlarında yapılmıyacağı kanunda açıkça gösterilmiştir. Fakat iş, yalnız oda ve salon meselesi değildir. Yargıç sualleri sorarken çocuğu, ana ve babayı ve şahitleri dinlerken de bu havayı yaratabilmelidir. Yargıç, takınacağı tavır çocuğun karakterine ve işin durumuna uydurabilmelidir.

Madde 35 — Bu madde duruşmalarda zaptın umumî hükümlere göre tutulacağını göstermektedir. Hiç bir şekle bağlı olmadan yapılan araştırmada yalnız sonuçların zapta geçirileceği kabul edilmiştir. Meselâ bir telefon konuşması ile yargıcın edindiği bilgilerin özetinin zapta geçirilmesi bu bilgilerin tesbiti bakımından faydalı görülmüştür.

Madde 36 — Çocukların yargılanmalarında çok fazla çabukluk aranmadığı yukarıda 26. madde gerekçesinde belirtilmişti. Fakat bu, çocuk davalarında çabukluk aranmaz demek değildir. Tedbirden fayda beklemek için onu bir an önce almamız gerektir. Bu da araştırma ve soruşturmanın bir an önce bitirilmesiyle olur. Bunun için yargıca altı aylık bir zaman verilmiştir. Davayı en geç altı ay içinde hükme bağlayacaktır. Tıbbi muayeneler ve bilhassa müşahede, davaları biraz geciktirebilir. Fakat müşahede merkezlerinde en nadir hallerde bile en geç iki üç ayda bir sonuca varılabilir. Bu bakımdan altı ay az görülebilecek bir zaman değildir. Fakat daha kötü ihtimaller de gözönünde tutulmuş ve davanın altı ay içinde bitirilememesi halinde altıncı ayın sonunda yargıcın bu durumu tesbit eden bir karar vermesi kaidesi konulmuştur.

Çocuklara ait yargılamaların acele işlerden olduğu açıkça gösterilmek suretiyle bu dâvaların mahkemelerin tatili sırasında dahi görülebilmesi sağlanmıştır.

Madde 37 — Bu madde yargılama sonunda verilecek hükmü göstermektedir.

Sanık çocuğun suç işlemediği sabit olursa, suçsuzluk (beraat) hükmü verilir. Suç işlediği sabit olursa tedbirlerden birine hükmedilir. 18 yaşını bitiren sanığın cezalandırılabilceğini 15. maddede görmüş bulunuyoruz.

Suçsuzluk hükümleriyle tedbir hükümlerinin ve ceza hükümlerinden umumî hükümlere göre temyiz edilemeyenlerin kesin olarak verilmesi kabul edilmiştir. Çocukları yargılayan yargıçlara bu kadar geniş yetkiler verilmiş olmasını fazla görmemelidir. Suçlu çocukların yargılanmasının gayesi daima gözönünde tutulmalıdır. Suç işleyen çocukları yargılama-

da gaye onları cezalandırmak olmayıp onlar hakkında terbiye ve ıslah, bakma ve koruma tedbirleri almak olduğu için suçsuzluk hükümlerinin kesin olarak verilmesinde bir mahzur görülmemiştir. Tedbir hükümleri ise ilerde görüleceği üzere daima geri alınabilen ve değiştirilebilen hükümlerdir. Bu bakımdan bunların da kesin olmasında mahzur görülmemiştir. Ceza hükümlerinin kesin olarak verilip verilmemesi umumî hükümlere göre halledilecektir.

Tedbir hükümlerinde, hemen her memlekette olduğu gibi, üç büyük hususiyet vardır:

1 — Yargıç kanunda yazılı tedbirlerden birini seçecektir. Yargıç, tedbiri alırken yalnız suçun ağırlığı ile bağlı olmadığı ve çocuktaki tehlikelilik derecesinin ve onun şahsiyetine uygun tedbiri alacağı için bu tedbirlerin, önceden, işlenen suça göre kanunda gösterilmesine imkân yoktur.

Altıncı madde gerekçesinde belirtildiği gibi bu tedbirlerin bir kısmının uygulanması biraz da mevcut teşkilâta bağlıdır. Yargıç bu tedbirlerin uygulanma imkânlarını önceden araştıracaktır.

2 — Yargıç belli bir tedbirin alınmasına karar verecek, fakat bu tedbirin ne kadar süreceğini hükmünde göstermeyecektir. Tedbirin gayesine ne zaman varabileceğinin önceden kestirilememesi yüzünden tedbirlerde sürenin gösterilmesinin doğru olmadığı altıncı madde gerekçesinde belirtilmişti. Çocuk, terbiye ve ıslah edildiğine kanaat getirildiği zaman salıverilecektir. Terbiye ve ıslah işinde terbiye ve ıslah edilecek kimsenin iradesinin, hastalıklarda hastanın hastalığına ve rejimine inanması gibi, büyük bir rolü vardır. Salıverilmesi imkânlarının kendi elinde olduğunu bilen çocuk, bir an önce çıkabilmek için gayret edecektir.

Bu sistemin muhtemel mahzurlarının önüne aşağı ve yukarı hadlerin önceden kanunda gösterilmesiyle geçilmiştir. İslahevine koymadan başka tedbirlerin yukarı haddi on sekiz yaşın bitirilmesidir. İslah yurduna ve ıslah evine koymanın aşağı ve yukarı hadleri de kanunda açıkça gösterilmiştir.

İslah yurduna veya evine konan çocuk, ilerde görüleceği üzere, yargıç kararıyla önce şartla salıverilecektir. Suçlu tecrübe süresini iyi geçirirse kayıtsız şartsız serbest bırakılacaktır.

Görülüyor ki, bu tedbirlerin süresini yine yargıç tayin etmektedir. Fakat bu tayin işi cezalarda olduğu gibi önceden olmayıp sonradan yapılmaktadır. Diğer tedbirlerin sonunu da yine yargıç tayin edecektir. Otuz sekizinci maddede gerektiği zaman yargıcın aldığı tedbir hükmünü değiştirebileceği gösterilmiştir. Değişen karar tedbirin değiştirilmesi

şeklinde olabileceği gibi, yargıç gayeye varıldığına kanaat getirmişse tedbirin kaldırılması şeklinde de olabilecektir.

3 — Yargıç gerektiği zaman hükmünü değiştirebilecektir. Bu hususiyetin sebepleri otuz sekizinci madde gerekçesinde gösterilecektir.

Madde 38 — Çocuklar hakkında ne için tedbir aldığımız düşünülürse tedbirlerin değiştirilebilmesini tabii görmemiz gerektir. Yargıç ilk kararını, çocuğun ıslah yolunda yaptığı ilerlemelere, hükümden alınan sonuçlara göre değiştirebilmelidir. Çocuklar hakkındaki tedbir hükümlerinin değiştirilebilmesi hemen her memlekette kabul edilmiştir. Meselâ, çocuk ailesine teslim edilmiştir ve ailenin çocuğa gerektiği gibi bakmadığı görülmüştür. Yargıç çocuğun meselâ bir aile yanına yerleştirilmesine karar verebilmelidir. Yahut çocuğun yerleştirildiği ailenin iyi bir aile muhiti bulmadığı anlaşılırsa, ya başka bir aile yanına yerleştirilmesine veya başka bir tedbir alınmasına karar verilebilmelidir.

Maddede hükmün değiştirilmesinden bahsedilmiştir. Bu değiştirme otuz yedinci madde gerekçesinde belirtildiği gibi, tedbir hakkındaki hükmün değişmesidir, yalnız tedbir değişmesi değildir. Bu suretle bir tedbirden diğerine geçilebilmesi gibi, bir tedbirin kaldırılması da sağlanmıştır. Tedbirlerde sürenin önceden belli edilmemesi yargıca böyle bir yetki tanımaya gerektirmektedir.

Tedbir hükmünün değiştirilmesi ya dilek üzerine yapılır, yahut da yargıç kendiliğinden hükmünü değiştirir. İlerde görüleceği üzere yargıçlar verdikleri hükümlerin yerine getirilmesini her zaman denetleyebilir. Gerek bu denetleme sonunda, gerek gözeticilerden aldığı raporlarla hükmün değiştirilmesi gerektiğine yargıç kanaat getirebilir. Maddede yazılı ilgili kimseler de yargıçı bu bakımdan harekete getirebileceklerdir.

Hakkında bir tedbir alınan çocuğun büsbütün unutulmaması için tedbir hükümlerinin iki yılda bir yeniden gözden geçirilmesi kaidesi konulmuştur.

Tedbir hükmünün değişmesine tedbire hükmeden mahkeme karar verecektir. Bazı acele hallerde çocuğun bulunduğu yerdeki çocuk davalarına bakan mahkemenin de tedbiri değiştirmesi gerekebilir. Bunun için bu mahkemeye de geçici olarak gerekli tedbiri alması yetkisi verilmiştir. Bu geçici tedbir ilk tedbiri alan mahkemeye bildirilecektir. Kesin tedbire bu mahkeme hükmedecektir.

Madde 39 — Bu madde çocuk yargıçlarının kararlarına itiraz edilemeyeceği kaidesini koymuştur.

Mahkeme kararlarıyla yargıçların duruşmaya taallük eden kararlarına kaide olarak itiraz olunmaması Ceza Muhakemeleri Usulü Kanu-

numuzda da vardır. Yalnız orada istisna mahkemesinin tevkife, hacze ve üçüncü şahıslara mütedair kararlarıyla yargıçların duruşmaya taallük etmiyen kararları olduğu halde burada yargıç ve mahkeme arasında fark gözetilmemiş, yalnız tevkif kararlarına itiraz kabul edilmiştir. Bu suretle hem şahsî hürriyetin teminat altına alınması, hem de davaların uzamasına sebep olan itirazların önlenmesi sağlanmıştır. İtiraz umumî hükümlere göre incelenecektir. Çocuk mahkemeleri asliye mahkemeleri derecesinde sayıldığı için bu mahkemelerin verdikleri kararlara karşı yapılan itirazların ağır ceza mahkemesince incelenmesi gerektiği açıkça gösterilmiştir.

Madde 40 — Bu madde çocuklar hakkında verilen hükümler için tanınan kanun yolunu göstermektedir. Kesin olmıyarak verilen hükümler ile bunlarla birlikte olmak üzere hükme esas olan kararların temyiz edilebilmesi kabul edilmiştir. Suçsuzluk ve tedbir hükümleri kesin olarak verildikleri için temyiz edilemeyeceklerdir. Bugün de, ortada ceza olmadığı için, Ceza Kanununun 53. maddesi gereğince verilen tedbirlere dair hükümler temyiz edilmemektedir.

Hükümlerin temyizi umumî hükümlere göre yapılacaktır. Yalnız yargıtayın hükmü bozup yeniden mahkemeye iade etmesinin işleri uzatacağından korkularak yolsuz görülen noktanın düzeltilmesi ve esas hakkında karar verilmesi kabul edilmiştir. Tahkikat noksan ise tamamlattırılacaktır.

Hükümlerin temyizi için para depo etmek usulünün kanun yoluna başvurmakta güçlükler çıkardığı sabittir. Bu yüzden, çocuklara ait davalarda para depo edilmemesi uygun görülmüştür.

Tedbir hükümlerinin temyiz edilebileceğini kabul eden kanunlarda henüz kesinleşmiyen bu hükümlerin geçici olarak yerine getirilmesine emretmek yetkisi yargıca verilmiştir. Tasarıda bu hükümler kesin olarak verildiği için öyle bir hükme lüzum görülmemiştir. Ceza hükümlerinin geçici olarak yerine getirilmesi ise zaten doğru görülmemiştir.

Madde 41 — Bu ve bundan sonraki maddelerle yepyeni bir hüküm kabul edilmektedir. Nezaret altında serbesti diye tercüme edilegelmiş olan bu rejime tasarıda gözetme adı verilmiştir.

Gözetme rejimi çocuk mahkemelerini kabul eden her memlekette çocuk suçlular hakkında kabul edilen sistemin ayrılmaz bir parçası olarak sayılmaktadır. Çocuk hakkında şu veya bu tedbiri almakla iş bitmez. Bu tedbirin ne netice verdiğini de kollamak lâzımdır. Çocuk ıslah yurduna veya evine konmuşsa buna lüzum yoktur. Islah yurdunun veya evinin idarecileri bu işi göreceklerdir. Fakat diğer tedbirlerde meselâ aile-

sine veya yabancı bir aileye teslim halinde çocuğun gözetilmesi, eğer tedbir almayı bir gaye değil, bir vasıta sayıyorsak, bir zarurettir.

Gözetme çocuğun on sekiz yaşını bitirmesine kadar sürer. Yalnız mahkemeye daha önce de gözetmiye son verebilmek yetkisi tanınmıştır. Çocuk hakkındaki tedbiri kaldıran yargıç, tamamen ıslah olduğuna kanaat getirirse, çocuğun artık gözetilmemesine karar verebilecektir. Hükümden önce yargıcın geçici tedbirler alabilmesini kabul ettiren sebepler, çocuğun geçici olarak gözetilmesine karar verilmesini de haklı göstermektedir.

Madde 42 — Bu madde gözetnicilerin esas işini göstermektedir. Gözetme, çocuklarla, bunların yakınlarıyla, buldukları yerdeki kimselerle temas ederek çocuğun gidişini denetlemek, çocuğun kötü yollara düşmemesi için ilgililere gerekli nasihatları vermek, elinden gelen yardım ve teşviki esirgememek, hülâsa çocuğu bir baba, bir ana veya bir kardeş gibi korumak anlamında bir terim olarak kabul edilmiştir.

Çocuğun gidişini kötü gören, içinde bulunduğu durumu tehlikeli bulan veya gözetme işinde devamlı surette engellerle karşılaşan veya alınan tedbirin değiştirilmesini gerekli bulan gözetniciler bu halleri derhal bir raporla yargıca bildirirler. Gözetnicilerin ilgisiz ve hareketsiz kalmaları, ayda bir rapor vermeleri istenilmiştir.

Gözetnicilerin bir diğer işi de yargıcın kendisine vereceği araştırma işlerini yapmak, cezalı çocuğun aile ve mektep durumunu incelemektir. Bu hususu otuzunca maddede görmüş bulunuyoruz.

Madde 43 — Bu madde gözetnicilerin nasıl seçileceğini göstermektedir. Bu gözetniciler hemen her memlekette iki çeşittir. Bir kısmı devamlı ve paralıdır, bir kısmı da geçici ve parasızdır. Milletler Cemiyetinin hazırladığı «Çocuk mahkemelerinde uygulanabilecek esaslar» adlı eserde gözetnicilerin bir kısmının devamlı ve paralı olarak mahkeme emrinde çalışması gerektiği noktasında ısrarla durulmakta ve yalnız insani hislerle hareket eden geçici gözetnicilerin paralı ve devamlı gözetniciler kadar muvaffak olamadıkları belirtilmektedir. Yabancı memleketlerde paralı gözetnicilik ayrı bir meslek halini almıştır ve hususi bir hazırlığı, çalışmayı gerektirir. İmtihanda başarı gösterenlere gözetici diploması verilir. Memleketimizin imkânları gözönünde tutularak şimdilik yalnız geçici gözetnicilerden faydalanılması uygun görülmüştür. Bir çocuğu kurtarmak gibi şerefli bir iş başarmanın vereceği mânevi zevk hayır seven gözetnicilerin en büyük mükâfatı olacaktır. Gözetnicilik, vasilik gibi medeni bir vazife olarak kabul edilmiştir.

Bu gözeticileri mahkeme seçecektir. Fakat bunların çocukları seven ve çocuk terbiye ve yetiştirmesinde bilgi ve emeği bulunan vatandaşlar arasından seçilmesi iledir ki gözetmeden bir fayda beklemek kabil olur.

Bu maddenin diğer fıkraları, gözetici seçmekte yargıca imkânlar vermeyi sağlamaktadır.

Madde 44 — Bu madde çocuklar hakkındaki tedbir hükümlerinin adli sicile geçirilip geçirilmeyeceği meselesini halletmektedir. Memleketlerin hemen hepsinde tedbirler adli sicile geçirilmektedir. Fakat çocuğun kalkınmasını güçleştirmemek için bazı şartlarla silinmesi de mümkün kılınmaktadır.

7/9/1944 tarihli adli sicil kanunumuz yalnız cezaların değil, emniyet tedbirinin de sicile geçirileceğini ve adli sicilden yalnız savcılarla mahkemelere bilgi verilebileceğini kabul etmiştir. Adli sicil ancak sanık olarak yargılanan kimsenin hakikî şahsiyetini bilmek gayesiyle kurulduğu cihetle bizde de tedbir hükümlerinin adli sicile geçmesi ve bunlardan savcılara ve mahkemelere bilgi verilmesi gerekmektedir. Bu bakımdan suç işlemiş olan çocukların kalkınması ve hayatta bir baltaya sap olabilmeleri için engeller yaratılmış değildir ve ikinci bir suç işlemedikçe çocuğun tedbir hükümlülüğünü kimse bilemeyecektir.

Adli sicil kanununa göre durum bu olduğu halde bu tasarıda aynı çocuğun işlediği bir suçtan dolayı soruşturma yapan savcı, mahkeme ve yargıçtan başkasına bilgi verilmesinin yasak olduğunun açıkça gösterilmesi sebepsiz değildir. Adli Sicil Kanunu adli sicildeki kayıtların gizli olduğunu ve ancak belli adalet makamlarına bilgi verilebileceğini kabul etmişse de Memurun Kanunu, Emniyet Teşkilâtı Kanunu ve daha bir çok kanunlar belli kimselerin belli suçlardan dolayı veya yalnızca belli cezalarla cezalandırılmış olup olmadığını araştırmakta ve buna göre hükümler koymaktadır. Bu sebeple, Adli Sicil Kanunundaki gizliliğin sınırlarını bu kanunların da çizdiğini kabul etmek gerektir. Meselâ bir kimsenin memur olarak işe alınmasına engel olan hükümlülüğünü bildirmenin, hükümlülük ve ceza hakkında her kanunun aradığından fazla bilgi vermek şartıyla, gizliliğe aykırı olmadığını kabul etmek icabeder. Af gibi, tecil gibi bir sebeple bütün neticeleri ile ortadan kalkmış veya cezanın vaki olmadığı kabul edilmiş olan hükümlülüklerin bildirilmeyeceği tabiidir. Görülüyor ki, hususî kanunlar hükümleri gereğince bazı hükümlülüklerin veya cezaların hiç olmazsa var, veya yok olduğu bildirilmektedir. İşte bu maddedeki yasakla bunun da önüne geçilmek istenilmiştir.

Madde 45 — Hemen her memlekette çocukların suçlarına, yargılanmalarına ait havadislerin her türlü vasıtalarla yayınlanması yasak edil-

miştir. Duruşmaların gizliliğini gerektiren sebepler bu yasakları da haklı göstermektedir. Fakat aleni bildirilmesine rağmen hükümlerin de yayınlanması yasak edilmiştir. Buna da sebep çocukların ilerde kalkınmalarına engeller koydurmamaktır. Çocukların gazetelere adlarının geçmesiyle meşhur bir adam, bir kahraman olduklarını sanmaları da bu yasağın sebepleri arasında sayılabilir.

Yasağı dinlemiyenler için bu maddeye bir ceza konulmamış ve Matbuat Kanununun ilgili maddesine bir atıf yapmak kâfi görülmüştür.

Madde 46 — Bu madde hükümlerin yerine getirilmesi (infazı) işini savcıya veren umumî hükümlerden ayrılmaktadır.

Çocuklar hakkında verilen hükümlerin yerine getirilmesi bazı memleketlerde yargıca, bazı memleketlerde savcıya bırakılmıştır. Tek yargıç sistemini kabul edenler pdaha ziyade yerine getirme işini yargıca vermişlerdir. Bunun da sebebi çocukla yargıcın daimî surette temasını sağlamaktır. Bu madde ikisi ortası bir sistem kabul etmiştir. Yerine getirme işleri kaide olarak savcıya verilmiştir. Ceza hükümlerinde bu kaide istisnasızdır. Fakat tedbir hükümlerinin yerine getirilebilmesi hususunda yargıca da bir yetki verilmiştir. Meselâ yargıç çocuğu ailesine veya yabancı bir aileye kendisi teslim edebilir, veya bir müesseseye kendisi yerleştirebilir. Bu takdirde yerine getirme işlerine kaide olarak bakan savcıya da haber verecektir.

Çocuğu davanın başındanberi takip eden ve tedbirlerin alınması için çocuğun ailesiyle, muhitiyle ve tedbirin yerine getirileceği aileler, yerler ve kurumlarla temas eden yargıcın çocuğu buralara bizzat yerleştirmesi çok faydalı olabilir. Yargıcın bu ilgisini gören bu kimseler çocukla daha fazla meşgul olurlar. Bütün bunlar çocuğun ilerde cemiyete faydalı bir âza olarak katılabilmesi, bir kelime ile mânevî kalkınması için çok hayırlı neticeler teminine yararlar.

Çocuklar hakkında tedbirler alınması ve çocuğun ailesine teslimi veya bir aileye, bir müesseseye, hattâ ıslah yurt veya evine yerleştirilmesi iş bitmez. Tedbirden fayda görülüp görülmediğini, tedbirin değiştirilmesi gerekip gerekmediğini anlamak üzere çocuğun uzunca bir müddet gidişini kollamak lâzımdır. Gözeticiler ve ıslah yurt ve evleri idarecileri bu işle görevlendirilmişlerse de, yargıcın çocuğu raporlarla uzaktan takip etmesi o kadar faydalı olmaz. Bunun içindir ki yargıca tedbirlerin yerine getirilmesini her zaman denetliyebilmesi yetkisi verilmiştir.

Madde 47 — Bu madde ıslah yurdundan veya evinden şartla salıverme hükümlerini göstermektedir. ıslah yurduna veya evine çocuğun belli bir müddetle konulmadığı ve ancak ıslah olduğu zaman salıverilmesi

gerektiği gözönünde tutulursa çocuğun bir tecrübeden geçmesindeki fayda derhal anlaşılır. Çocuklar ıslah yurt veya evinde uysal görünerek idarecileri aldatabilirler. Şartla salıverilen ve hayatın içine bırakılan çocuk eğer bu denemede muvaffak olursa, o zaman hakikaten ıslah edilmiş olduğunu anlar ve gönlümüz rahat olarak çocuğu serbest bırakabiliriz.

Şartla salıverilmiye ve kayıtsız şartsız salıvermiye yargıcın karar vermesi kabul edilmiş, bu işin idarecilere bırakılması mahzurlu görülmüştür.

Madde 48 — Bu madde kaldırılan kanun hükümlerini göstermektedir.

Geçici madde 1 — Çocuk yargıçlarında* ne büyük ve ne önemli vasıflar aramak gerektiğini yukarıda belirtmiş bulunuyoruz. bir taraftan bu yargıçları bulmak ve yetiştirmek, diğer taraftan çocuk suçluluğu fazla olan büyük şehirlerin derdine bir an önce derman bulmak üzere çocuk mahkemeierine büyük şehirlerden başlamak üzere yavaş yavaş kurabilmesi hususunda Adalet Bakanlığına bir yetki verilmesi uygun görülmüştür.

Geçici madde 2 — Yukarıdaki maddeye dayanılarak çocuk mahkemesi kurulmamış olan yerlerde bu kanun hükümlerinin nasıl uygulanacağı bu maddede gösterilmiştir.

Çocuk mahkemeleri ağır ceza merkezlerinde kurulacağı için kurulmadığı yerleri de ağır ceza çevreleri olarak ele almak uygun olur. Çocuk mahkemesi kurulmamış olan bir ağır ceza çevresinde çocukları hangi mahkeme yargılayacaktır? İlk akla gelen cevap bugünkü gibi işlenen suça göre mahkemelerin görevinin belli olmasıdır. Fakat bugünkü sistemden ayrılmanın daha doğru olacağını gösteren başlıca iki sebep vardır. Bunlardan birincisi çocukların yargılanmalarını bir yargıca vermek suretiyle yargıçların bu işte ihtisas yapmalarını sağlamaktır. Çocuk yargıçlığının ne kadar büyük bir ihtisas işi olduğu bu gerekçede açıkça belirtilmiş bulunmaktadır. Çocuk işlerini bir yargıca vermek suretiyle zamanla çocuk işlerinde bilgi edinmiş çocuk yargıçları yetiştirilmiş olacaktır. Diğer sebep de, çocukların umumî mahkemelerle fazla yüz göz olmalarına engel olmak isteğidir. Bilhassa toplu olan ağır ceza mahkemelerine çocukların çıkmaları uygun bulunmamıştır.

Çocuk mahkemeleri çok nadir hallerde yani karşısına 18 yaşını bitirmeden gelen çocuğun hüküm zamanı 18 yaşını bitirmesi halinde, ve o da gerekiyorsa, ceza verebileceğine ve kaide olarak çocukların yargılanması onlar hakkında koruyucu, ıslah ve terbiye edici tedbirler almak

gayesini güttüğüne göre, suçların ağırlığına göre yapılan bugünkü görev bölümünün çocuklar hakkında uygulanmasını haklı gösterecek ciddi bir sebep de yoktur.

Bu bakımlardan çocuk mahkemesi kurulmamış olan yerlerdeki sulh ceza mahkemelerinin çocuk mahkemesi gibi çocukları yargılaması ve bu kanunda yazılı usulleri uygulaması kabul edilmiştir.

Geçici madde 3 — Bu madde bu kanunun yürürlüğe gireceği tarihte yapılmakta olacak olan soruşturmalarda ne yol tutulacağını göstermektedir. Hazırlık soruşturmasında mesele yoktur. İlk soruşturma yapılmakta ise, artık dava açılmıştır ve çocuklara ait davalarda ilk soruşturma yapılmıyacağına göre sorgu hâkiminin derhal dosyayı görevli mahkemeye göndermesi lâzımdır. Son soruşturması yapılan işlerde artık ok yaydan çıkmıştır. Çocukların çocuk mahkemelerinde yargılanmasını gerektiren sebeplerin bir çoğu kalmamıştır. Bu bakımdan davaya bakan mahkemenin yargılamaya devam etmesinde bir mahzur görülmemiştir. Bu mahkeme umumî hükümlere göre yargılamayı bitirecektir. Tedbir ve cezalar hakkında bu kanun hükümlerinin uygulanacağı tabiidir.

Hem kesin hükümlerin değişmezliği kaidesini bozmamak ve hem de önce verilen ceza yerine sonradan alınacak tedbirin hangisinin lehte ve hangisinin aleyhte olduğunu kestirmek gibi çetin meseleleri meydana çıkarmamak için, bu kanunun, yürürlüğe girdiği tarihte kesinleşmiş olan hükümlere tesiri olmadığı kabul edilmiştir.

SUÇLU ÇOCUKLAR VE ÇOCUK MAHKEMELERİ HAKKINDA KANUN ÖN TASARISI

BİRİNCİ BÖLÜM CEZA VE TEDBİR SORUMLULUĞU

Ceza ve tedbir sorumluluğu olmayan çocuklar:

Madde 1 — Suçu işlediğinde yedi yaşını bitirmemiş olanlara ceza verilmez. Bunlar hakkında tedbir de alınmaz.

Yalnız tedbir sorumluluğu olan çocuklar:

Madde 2 — Suçu işlediğinde yedi yaşını bitirmiş olup da on sekiz yaşını bitirmemiş olanlardan hüküm zamanı on sekiz yaşını bitirmemiş bulunanlar hakkında ceza verilmez, gerekli terbiye, ıslah, bakım ve koruma tedbirleri alınır.

Suç işlediğinde yedi yaşını bitirmiş, fakat on yaşını bitirmemiş olan küçük hakkında tedbir alınabilmesi işlenen suçun ağırceza mahkemelerinin görevine giren bir cürüm olmasına bağlıdır.

Ceza sorumluluğu da olan çocuklar:

Madde 3 — Suçu işlediğinde on dört yaşını bitirmiş olup da on sekiz yaşını bitirmemiş olanlardan hüküm zamanı on sekiz yaşını bitirmiş bulunanlar hakkında tedbir alınır. Gerektiği zaman ceza da verilebilir.

Yalnız ceza sorumluluğu olanlar:

Madde 4 — Suçu işlediğinde on sekiz yaşını bitirmiş olanlara ceza verilir.

Kanundaki terimler:

Madde 5 — Bu kanunda yedi yaşını bitirmiş fakat on dört yaşını bitirmemiş çocuklar (küçük çocuklar) on dört yaşını bitirmiş fakat on sekiz yaşını bitirmemiş çocuklar (yetişkin çocuklar), on sekiz yaşını bitirmiş, fakat yirmi bir yaşını bitirmemiş olanlar da (gençler) terimi ile gösterilmiştir.

İ k i n c i B ö l ü m**TEDBİRLER VE CEZALAR**

A) Hüküm zamanı on sekiz yaşını bitirmemiş olan küçük suçlular hakkında tedbirler:

Madde 6 — Suçu işlediğinde yedi yaşını bitirmiş, fakat on dört yaşını bitirmemiş olan küçüklerden hüküm zamanı on sekiz yaşını bitirmemiş olanlar hakkında, çocuğun beden, ruh, aile ve terbiye durumuna göre ve en çok on sekiz yaşına kadar sürmek üzere aşağıdaki tedbirlere biri alınır:

- a) Veliye, vasiye, bakıp gözetmeyi üstüne alan akrabadan birine teslim,
- b) Bakıp gözetmeyi üstüne alan iyi ve uygun bir aile yanına yerleştirme,
- c) Resmî veya hususî bir çocuk yuvasına, yurduna, terbiye müessesesine veya okula veya eğitim enstitüsüne yerleştirme,
- ç) Resmî veya hususî bir iş müessesesine veya bir usta yanına yerleştirme,
- d) Resmî veya hususî bir hastahane veya sifaevine veya anormal çocuklara mahsus müesseselere yerleştirme,
- e) Devletin idare ettiği veya denetlediği bir ıslah yurduna koyma.

Veliye, vasiye veya akrabaya teslim:

Madde 7 — Kendisine çocuk teslim edilen velî, vasi veya akrabası çocuğa bakar ve onu gözetir.

Veliye, vasiye veya akrabadan birine teslim edilen çocuk bakımsızlık ve gözetimsizlik yüzünden ikinci bir suç daha işlerse, çocuk kendisine teslim edilen kimse beş liradan beş yüz liraya kadar ağırpara cezasına çarptırılır. Hüküm giyen kimse yine bakımsızlığı ve gözetimsizliği yüzünden çocuğun bir suç daha işlemesine meydan verirse yüz liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezasıyla cezalandırılır.

Aile yanına yerleştirilen veya paralı bir müesseseye konulan çocuğun masrafları:

Madde 8 — Nafakası ile borçlu olmıyan akrabasından biri veya yabancı bir aile yanına yerleştirilen veya hususi paralı bir müesseseye konulan çocuğun masraflarını, Medeni Kanun hükümleri gereğince ona bakmakla ödevli olan kimse veya Devlet öder.

İslah yurduna koyma:

Madde 9 — Çocuk, ıslah yurdunda en az bir yıl ve en çok on sekiz yaşını dolduruncaya kadar kalır. On sekiz yaş içinde ıslah yurduna girenler bir yılı doldurduktan sonra çıkarılır.

Kovuşturmadan vazgeçebilme:

Madde 10 — Küçüğün işlediği suçtan itibaren altı ay geçmişse mahkeme kovuşturma gerekmediğine karar verebilir.

Tedbir alınamaması:

Madde 11 — Suçu işlediğinde yedi yaşını bitirmiş, fakat on dört yaşını bitirmemiş olan çocuklardan hüküm zamanı on sekiz yaşını bitirmiş bulunanlar hakkında hiç bir tedbir alınamaz.

B) Hüküm zamanı on sekiz yaşını bitirmemiş olan yetişkin suçlular hakkında tedbirler:

Madde 12 — Suçu işlediğinde on dört yaşını bitirmiş, fakat on sekiz yaşını bitirmemiş olan çocuklardan hüküm zamanı on sekiz yaşını doldurmamış bulunanlar hakkında, çocuğun beden, ruh, aile ve terbiye durumuna göre altıncı maddede yazılı tedbirlerden biri veya çocuk on yedi yaşını bitirmiş olmak şartıyla Devletin idare ettiği veya denetlediği bir ıslahevine koyma tedbiri alınır.

İslahevine koyma:

Madde 13 — Çocuk, ıslahevinde en az bir yıl ve en çok yirmi bir yaşını dolduruncaya kadar kalır. Yirmi bir yaş içinde ıslahevine girenler bir yılı doldurduktan sonra çıkarılır.

Birden çok suç veya ağır bir suç işlemekle fazla tehlikeliliğini göstermiş olan çocuk, ıslahevinde en az üç ve en çok on yıl kalır. Suçun ağırlığını mahkeme tayin eder.

C) Hüküm zamanı on sekiz yaşını bitirmiş yetişkin suçlular hakkında tedbirler:

Madde 14 — Suçu işlediğinde on dört yaşını bitirmiş, fakat on sekiz yaşını bitirmemiş olanlardan hüküm zamanı on sekiz yaşını doldurmuş bulunanlar hakkında resmi veya hususi bir hastahane veya şifaevine gönderme ve Devletin idare ettiği veya denetlediği bir ıslahevine koyma tedbirlerinden biri alınır.

On sekiz yaşını bitirdikten sonra ıslahevine girenler en çok beş yıl kalırlar.

On üçüncü maddenin ikinci fıkrası on sekiz yaşını bitirdikten sonra ıslahevine girenler hakkında da uygulanır.

C) Hüküm zamanı on sekiz yaşını bitirmiş yetişkin suçlulara verilebilecek cezalar:

Madde 15 — Mahkeme, suçu işlediğinde on dört yaşını bitirmiş, fakat on sekiz yaşını bitirmemiş olanlardan hüküm zamanı on sekiz yaşını doldurmuş bulunanlar hakkında tedbir alacak yerde aşağıdaki hükümler gereğince ceza verebilir:

a) Ölüm ve müebbet ağır hapis yerine beş yıldan on beş yıla kadar ağır hapis cezası verilir,

b) Aşağı haddi gösterilen hürriyeti bağlayıcı cezalarla para cezaları o cezaların umumî aşağı hadlerine kadar inilerek serbestce tayin edilir.

Kovuşturmadan vazgeçilme:

Madde 16 — Yetişkin çocuğun işlediği suçun kanunda yazılı cezasına göre hesaplanan zamanaşımı süresinin yarısı geçmiş ise mahkeme kovuşturma gerekmediğine karar verebilir.

D) Gençlere verilecek ceza:

Madde 17 — Suçu işlediğinde on sekiz yaşını bitirmiş, fakat yirmi bir yaşını bitirmemiş olan gençlere cezaları tam olarak yerilir. Yalnız ölüm yerine otuz yıl ağırhapis ve müebbet ağırhapis yerine yirmi dört yıl ağırhapis cezası hükümlenir.

Üç ü n c ü B ö l ü m

COCUK MAHKEMELERİ

Cocuk mahkemelerinin kuruluşu:

Madde 18 — Ağırceza merkezlerinde birer çocuk mahkemesi kurulur.

Adalet Bakanlığı işi çok olan yerlerde birden çok mahkeme kurabilir.

Cocuk mahkemelerinde savcı ancak ağırcezalı işlerin duruşmasında bulunur.

Cocuk yargıcı:

Madde 19 — Çocuk mahkemesi tek yargıçlıdır. Gerekiyorsa, çocuk yargıclarına yardımcı verilir.

Cocuk mahkemelerinin yaş bakımından görevi:

Madde 20 — Çocuk mahkemesi küçük ve yetişkin çocukları yargılar.

Cocuk yargılanma sırasında on sekiz yaşını doldursa da çocuk mahkemesi yargılamaya devam eder.

Cocuk mahkemelerinin yetkisi ve suç bakımından görevi:

Madde 21 — Çocuk mahkemesi;

a) Merkezinde bulunduğu ağır ceza yargı çevresinde işlenen ve umumi hükümler gereğince ağır ceza mahkemelerinin görevine giren suçlarla asliye mahkemelerinin görevine giren suçlardan yalnız para cezasını, hafif hapsi veya bunlardan ikisini gerektiren suçlardan başkalarını işleyen çocukları,

b) Bulunduğu yerdeki asliye mahkemesinin yargı çevresinde işlenen ve umumi hükümler gereğince asliye mahkemelerinin görevine giren ve yalnız para cezasını, hafif hapsi veya bunlardan ikisini gerektiren suçlarla sulh mahkemelerinin görevine giren diğer suçları işleyen çocukları,

c) Hususi mahkemelerin görevine giren suçları işleyen çocukları yargılar.

Çocuk mahkemesinin bulunduğu yerdeki asliye mahkemesinin yargı çevresi dışında b bendinde yazılı suçları işleyen çocuklar o yerlerdeki sulh ceza mahkemelerince bu kanun hükümleri gereğince yargılanırlar.

D ö r d ü n c ü B ö l ü m

USUL

Dâvanın bir başka mahkemeye gönderilmesi:

Madde 22 — Yetkili olarak işe el koyan çocuk mahkemesi veya görevli sulh mahkemesi vereceği bir kararla davayı, çocuğun veya ana, babasının oturduğu veya çocuğun yerleştirildiği yer çocuk mahkemesine veya görevli sulh mahkemesine gönderebilir.

Çocuk bir müşahede merkezine yerleştirildiğinde dâva bu merkezin bulunduğu yerdeki çocuk mahkemesinde görülür.

Büyüklerle ait dâvaların ayrılması:

Madde 23 — Bir çocuğun işlediği suç dolayısıyla büyüklerin de yargılanması gerekiyorsa, çocuğun davası büyüklerinkinden ayrı görülür.

Sahsi dâva açılmaması:

Madde 24 — Çocukların işlediği suçlardan dolayı şahsi dâva açılmaz.

Dâvaya katılmaması:

Madde 25 — Çocuklar hakkındaki dâvalara suçtan zarar gören katılamaz. Suçtan zarar gören isterse, mahkeme onu herhalde dinler.

Meshut suçlar:

Madde 26 — Çocuklar hakkında Meshut Suçların Muhakeme Usulü Kanunu uygulanmaz.

Şikâyetin geri alınması:

Madde 27 — Şikâyetin geri alınmış olması çocukların yargılanmasına ve tedbir alınmışsa yerine getirilmesine engel olmaz.

Haberverme:

Madde 28 — Çocukların suçlarına dair habervermeler Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 151. maddesinde yazılı makamlardan başka çocuk yargılarına da yapılabilir.

Sanığın veya sanıklardan birinin bir çocuk olduğu ilk veya son soruşturmada anlaşılırsa dosyası derhal ayrılarak görevli mahkemeye gönderilir.

Hazırlık soruşturması:

Madde 29 — Suç olup olmadığını ve suçun sanık tarafından işlenip işlenmediğini anlamak üzere çocuklar hakkında yapılan hazırlık soruşturması sonunda savcılar kamu dâvasının açılmasını haklı göstermiye kâfi deliller elde ederlerse kovuşturma kâğıdını yazarak yetkili ve görevli mahkemede dâva açarlar. Kâfi delil yoksa kovuşturamama kararı verilir.

Soruşturma ve araştırma:

Madde 30 — Çocuk yargıcı veya görevli sulh yargıcı sanık çocuk hakkında gerekli araştırma ve soruşturmayı yapar.

Yargıcı çocuğun hüviyetini ve yaşını araştırır; çocuğun geçmişi, beden ve ruh yapısı, okul durumu, içinde yetiştiği ve bulunduğu şartlar, ailesinin maddi ve manevi durumu ve çocuğun terbiye, ıslah, bakım ve korunması için gerekli tedbirler hakkında hiç bir sekle bağlı olmaksızın araştırmalar yapar ve bu hususta mevcut resmi veya yetkili kılınmış hususi müesseselerden ve gözeticilerden faydalanır. Araştırma, gerekirse, çocuğun bedeni ve ruhi muayenesi ile tamamlanır. Yargıcı, gerekirse, çocuğu bir müşahede merkezinde müşahede altına aldırır. Araştırmayı yapan yargıcı; Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 154. maddesinde savcıya tanılan yetkileri kullanır.

Yargıcı suç olup olmadığını ve suçun sanık tarafından işlenip işlenmediğini anlamak üzere umumî hükümler gereğince soruşturma yapar. Soruşturma suç yerinde de yapılabilir.

Geçici tedbirler:

Madde 31 — Yargıcı, geçici tedbir olarak çocuk hakkında altıncı ve on ikinci maddelerde yazılı tedbirlerden birine karar verebilir.

Çocuğun teslim edildiği velisi, vasisi veya akrabası istenildiği zaman çocuğu yargıca getirmeyi üstüne alır. Getirmezse yargıcı onu bes liradan bes yüz liraya kadar ağır para cezasına çarptırır.

Tevkif:

Madde 32 — Yargıcı, tevkif sebepleri olmasına rağmen, zaruret görmedikçe çocuklar hakkında tevkif kararı veremez.

Tevkif edilen çocuklar tevkif evlerinin ayrı bölümlerinde bulundurulurlar.

Müdafi bulundurulmaması:

Madde 33 — Çocuklara ait dâvalarda müdafi bulundurulmaz.

Durusma:

Madde 34 — Duruşmalar gizlidir. Hüküm aleni bildirilir.

Duruşmalarda yargıcın izni ile ancak çocuğun yakın akrabaları, çocukları koruma dernek ve kurumları temsilcileri ve gözeticiler bulunabilir.

Menfaatli gerektiriyorsa, çocuk yapılan duruşmalarda hiç bulundurulmayabilir veya sorgudan sonra uzaklaştırılabilir.

Duruşmalar umumî mahkeme salonlarında yapılmaz.

Zabıt:

Madde 35 — Duruşmalarda umumî hükümler gereğince zabıt tutulur.

Araştırma sonuçları da zapta geçirilir.

Yargılamanın altı ay içinde bitirilmesi:

Madde 36 — Çocukların yargılanması en geç altı ay içinde bir hükme bağlanır. İmkân olmayıyan hallerde yargıç bunu gösteren bir karar verir.

Cocuklara ait dâvalar acele işlerden sayılır.

Hüküm:

Madde 37 — Araştırma ve soruşturma sonunda yargıç hükmünü verir.

Çocuğun suç işlemediği sabit olursa sucsuz olduğuna hükmedilir.

Çocuğun suç işlediği sabit olursa yargıç altıncı ve on ikinci maddelerde yazılı tedbirlerden birine hükmeder. On sekiz yasını bitiren sanık hakkında on beşinci madde gereğince ceza verilebilir.

Sucsuzluk hükümleri ile tedbir hükümleri ve umumî hükümlere göre temyiz edilemiyen ceza hükümleri kesin olarak verilir.

Tedbir hükmünün değiştirilebilmesi:

Madde 38 — Yargıç, çocuklar hakkındaki tedbir hükmünü kendiliğinden veya savcının, çocuğun, alisesinin, vasisinin, bakmayı üstüne alan akrabasının, yerleştirildiği yer idaresinin veya gözeticinin dileği üzerine, çocuğun menfaatini daha iyi korumak üzere değiştirebilir.

Tedbir hükmünde değişiklik gerekip gerekmediğini incelemek üzere bu hükümler herhalde iki yılda bir yeniden gözden geçirilir.

Tedbirlerin değişmesi hükmünü ilk tedbire hükmeden mahkeme verir. Acele hallerde çocuğun bulunduğu yerdeki görevli mahkeme de geçici tedbir alabilir ve ilk tedbir alan mahkemeye bunu bildirir. Kesin tedbire ilk mahkeme hükmeder.

İtiraz:

Madde 39 — Çocuk yargıcının veya görevli sulh yargıcının tevkiften başka kararlarına itiraz olunamaz.

Çocuk mahkemesinin tevkif kararlarına karşı yapılan itirazları ağır ceza mahkemeleri inceler.

Temyiz:

Madde 40 — Çocuklar hakkında kesin olmayarak verilen hükümler ve bunlarla birlikte olmak üzere hükme esas olan kararlar temyiz edilebilir.

Yargıtay hükmü bozamaz, dosyaya göre esas hakkında karar verir. Tahakkikat noksan ise tamamlattırılır.

Temyiz için para depo edilmez.

B e s i n c i B ö l ü m

GÖZETME

Gözetme:

Madde 41 — Hakkında ıslahevine veya yurduna konulmasından başka bir tedbire karar verilen çocuk on sekiz yaşını bitirinceye kadar gözetilir. Mahkeme daha önce de çocuğun artık gözetilmemesine karar verebilir.

Hükümden önce de çocuğun gözetilmesine karar verilebilir.

Gözeticilerin görevleri:

Madde 42 — Gözeticiler, çocuk ile ve gerektiğince veli, vasi veya akrabası ile ve çocuğun yerleştirildiği yurt, aile veya müessese ile temas ederler.

Gözeticiler gerektiğince çocuğun kötü gidişini, içinde bulunduğu tehlikeli durumu, gözetmiye devamlı surette engel olan halleri ve alınan tedbirin değiştirilmesi lüzumunu bir raporla mahkemeye bildirirler.

Çocuğun genel durumu ve gidişi hakkında herhalde ayda bir rapor verilir.

Gözeticiler:

Madde 43 — Gözeticiler, çocuk meselelerine karşı ilgi duyan, çocuk terbiye ve yetistirme işlerinde bilgi ve emeği bulunan vatandaşlar arasından mahkemece seçilir.

Çocuk koruma dernekleri vesair hayır kurumları gözeticilik yapabilecek kimselerin bir listesini her yılbaşında mahkemeye verir. Hayır ve çocuk seven diğer kimseler de mahkemeye başvurabilir. Mahkeme bunların ahlâki ve ictimal durumunu inceledikten sonra adlarını listeye kaydeder.

Mahkeme her zaman yukarıki fıkrada adı geçen dernek ve kurumlara başvurarak aday göstermelerini isteyebilir.

A l t ı n c ı B ö l ü m

ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

Adli sicil:

Madde 44 — Çocuklar hakkında alınan tedbir ve ceza hükümleri adli sicile geçirilir.

Adli sicilden, aynı çocuğun işlediği bir suçtan dolayı soruşturma yapan savcı, mahkeme ve yargılardan başkasına bilgi verilmesi yasaktır.

Yayım yasağı:

Madde 45 — Çocukların işledikleri suçlara ve bunların yargılanmalarına dair havadislerin ve çocuğun fotoğrafının her çeşit vasıtalarla yayınlanması yasaktır. Bu yasağı dinlemiyenler hakkında Matbuat Kanununun 35. maddesi uygulanır.

Yerinegetirme:

Madde 46 — Yargıç, tedbir karar ve hükümlerini kendisi yerine getirebilir. Bu takdirde savcıya haber verir.

Yargıç, aldığı tedbirlerin yerine getirilmesini her zaman denetleyebilir.

Ceza hükümlerini yerinegetirme saveciya aittir.

Sartla salıverme:

Madde 47 — Çocuk ıslah yurdunda veya ıslahevinde en az bir yıl ve on üçüncü maddenin ikinci fıkrasının ikinci bendinde yazılı hallerde üç yıl kaldıktan sonra, yargıç çocuğun şartla salıverilmesine karar verebilir.

Şartla salıverilen çocuk, yargıcın göstereceği tecrübe süresi içinde gözetilir. Yargıç çocuğa bu süre içinde belli bir meslek öğrenmek, belli bir yerde ikamet etmek, içki içmemek gibi bazı şartlar yükleyebilir.

Çocuk tecrübe süresi içinde kendisine yüklenen şartlara uymaz veya hürriyetini her hangi bir şekilde kötüye kullanırsa, yargıç çocuğun yeniden ıslah yurdu-na veya ıslahevine konmasına karar verir.

Yargıç tecrübe devresini iyi geçiren çocuğu kayıtsız şartsız salıverir.

Kaldırılan kanun hükümleri:

Madde 48 — Ceza Kanununun, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun ve diğer kanunların bu kanuna aykırı olan hükümleri kaldırılmıştır.

Muhakemelerin kurulması:

Geçici madde 1 — Çocuk mahkemeleri, çocuk suçluluğu fazla olan büyük şehirlerden başlamak üzere yavaş yavaş kurulabilir.

Çocuk mahkemesi kurulmayan yerlerde görevli mahkeme:

Geçici madde 2 — Çocuk mahkemeleri kurulmamış olan yerlerde bu kanun

hükümleri gereğince çocuk mahkemelerine düşen işleri suçun işlendiği yerdeki sulh ceza mahkemesi bu kanunda yazılı usullere göre görür.

Yürürlüğe giriş tarihinde yapılmakta olan soruşturmalar:

Geçici madde 3 — Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte hazırlık ve ilk soruşturması yapılan çocuklar hakkında bu kanun hükümleri uygulanır. İlk soruşturmadaki dosya derhal görevli mahkemeye gönderilir.

Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte son soruşturması yapılan çocukların yargılanmasına umumî mahkemelerde devam olunur.

Bu kanunun, yürürlüğe girdiği tarihte kesinleşmiş olan hükümlere tesiri yoktur.

Yürürlüğe giriş tarihi:

Madde 49 — Bu kanun tarihinde yürürlüğe girer.

Yürüten makam:

Madde 50 — Bu kanunu Adalet Bakanı yürütür.

N. Kunter